

Lasse Garoff

SVENSKA KULTURFONDEN

MER ÄN EN HOBBY!

En kartläggning av den grundläggande
konstundervisningen på svenska
i Finland

BILAGA

**Svenska
kulturfonden**

INNEHÅLL

10. Intervjuer	3
10.1 Borgå konstskola: rektor Leena Stolzmann, Ulrica Stråhlmann och Annukka Inoranta (Borgå).....	4
10.2 Wava-institutet: rektor Peter Roos (Jakobstad).....	8
10.3 Kuula-institutet: rektor Tomas Holmström (Vasa).....	12
10.4 TaiKon: ledande lärare i grundläggande konstundervisning Mia Wiik (Vasa).....	16
10.5 Musikinstitutet Legato: rektor Ronnie Jaakkola (Närpes).....	20
10.6 Musikinstitutet Arkipelag: rektor Jenni Uimonen (Pargas).....	23
10.7 Teaterskolorna: projektledare Jani Lastuniemi	26
10.8 Åbo stad: servicedirektör för svenskspråkig fostran och utbildning Liliane Kjellman (Åbo).....	30
10.9 Luckan i Åbo: tf verksamhetsledare Maria Svanbäck (Åbo).....	32
10.10 Ålands musikinstitut: rektor Björn Blomqvist (Mariehamn).....	33
10.11 Raseborgs kulturinstitut: rektor Maarit Hujanen (Raseborg).....	35
10.12 Sydkustens ordkonstskola: Agneta Eriksson, direktör för Sydkustens landskapsförbund, Monica Martens-Seppelin, rektor för Sydkustens ordkonstskola.....	39
10.13 Musik- och kulturskolan Sandels: rektor Leif Nystén (Helsingfors).....	43
10.14 Helsingfors stad: specialplanerare Nina Gran, och planerare Petri Rostedt, vid Helsingfors stads avdelning för kultur och fritid (Helsingfors).....	46

10. Intervjuer

Här följer mina anteckningar från de intervjuer som jag har gjort antingen på plats med intervjupersonen, per telefon eller Skype. Jag har valt att inte redigera mina intervjuanteckningar till ett färdigt artikelformat för att undvika att projicera egna tolkningar på intervjupersonernas svar. Jag har sorterat svaren under särskilda tematiska rubriker för att göra innehållet möjligast överskådligt. Jag har även kontaktat intervjupersonerna och bett dem godkänna intervjuanteckningarna.

Jag har inte använt någon fastslagen mall för intervjufrågorna men jag har ställt grundläggande frågor om tillgänglighet till alla intervjupersoner. I övrigt har jag valt att i så stor utsträckning som möjligt låta intervjupersonerna dela med sig av de iakttagelser som de själva ansett mest relevanta.

Jag inleder med en intervju med rektorn för Borgå konstskola Leena Stolzmann. Stolzmann formulerar en vision om hur grundläggande konstundervisning kan utformas till en mångsidig resurs för hela kommunen, en vision som varit en inspiration för mig i utformningen av denna kartläggning.

Sedan följer en serie intervjuer för att teckna fram läget i det svenskspråkiga Österbotten. Jag intervjuar rektorn för Wava-institutet Peter Roos som ger en utförlig beskrivning av sitt arbete med att bredda och fördjupa musikinstitutets verksamhet i Jakobstad och i grannkommunerna. Därefter följer intervjuer med rektorn för Kuula-institutet Tomas Holmström och Mia Wiik, ledande lärare i grundläggande konstundervisning vid Vasa stad, om situationen i Vasa och Korsholm. Därefter intervjuar jag Ronnie Jaakkola, rektorn för Legato musikinstitut i Yttermark i Närpes.

Därefter kartläggs läget i Åboland. Jag har intervjuat Jenni Uimonen, rektorn för musikinstitutet Arkipelag i Pargas, och Jani Lastuniemi, projektledare för Teaterskolorna vid Finlands svenska ungdomsförbund FSU.

För att få en inblick i situationen i Åbo har jag intervjuat Liliane Kjellman, servicedirektör för svenskspråkig fostran och utbildning vid Åbo stad. I Åbo var det svårt att identifiera vilken tjänsteman som skulle vara specifikt ansvarig för grundläggande konstundervisning på svenska. Åbo stad har inte tagit någon aktiv roll inom den grundläggande konstundervisningen. I stället har Luckan i Åbo gjort en broschyr för att lyfta fram svenskspråkig kultur- och hobbyverksamhet för unga, inklusive grundläggande konstundervisning. Jag intervjuar även Maria Svanbäck, tf verksamhetsledare vid Luckan i Åbo.

Därefter följer en intervju med Björn Blomqvist, rektor för Ålands musikinstitut i Mariehamn, som ger en kortfattad översikt över de unika förhållandena på Åland, samt bland annat beskriver musikinstitutets banbrytande arbete med att utveckla metoder för distansundervisning.

För att kartlägga förhållandena i västra Nyland intervjuar jag Maarit Hujanen, rektor för Raseborgs Kulturinstitut. Raseborgs musikinstitut och Raseborgs medborgarinstitut slogs samman till Raseborgs kulturinstitut i augusti 2017.

Agneta Eriksson, direktör för Sydkustens landskapsförbund, och Monica Martens-Seppelin, rektor för Sydkustens ordkonstskola berättar om utmaningarna med att erbjuda grundläggande konstundervisning på flera orter längs Finlands sydkust utan stödet av timbaserade statsandelar.

Och avslutningsvis intervjuar jag Leif Nystén, rektor för musik- och kulturskolan Sandels i Helsingfors, och Nina Gran, specialplanerare vid Helsingfors stads avdelning för kultur och fritid. Intervjuerna går in på de särskilda utmaningar som uppstår i landets mest tätbefolkade delar och hur den grundläggande konstundervisningen på svenska ska tryggas i den huvudsakligen finskspråkiga huvudstadsregionen.

Helsingfors, 17 september 2019

Lasse Garoff

10.1 Borgå konstskola: Leena Stolzmann, Ulrica Stråhlmann och Annukka Inoranta (Borgå)

Rektorn för Borgå konstskola Leena Stolzmann, koordinatör Ulrica Stråhlmann och byråsekreterare Annukka Inoranta intervjuades 25.10 på Borgå konstskola.

Borgå konstskola är en kommunal SA-läroanstalt som erbjuder undervisning enligt fördjupad lärokurs i bildkonst på svenska och finska, och undervisar också i tvåspråkiga grupper. Skolan har egna utrymmen i en gammal folkskolebyggnad vid Brunnsgatan 40. Byggnaden står inför omfattande renoveringar inom några års tid, men av allt att döma kommer verksamheten att fortsätta i samma byggnad efter renoveringen. Frågan om att arrangera konstundervisningen i grundskolan har också diskuterats vid Borgå konstskola.

Leena Stolzmann beskriver sig som en ”allmän chef”, och menar att det viktigt att ha någon som inte undervisar utan håller sig till administrativa uppgifter. Ulrica Stråhlmann är koordinatör och Annukka Inoranta är byråsekreterare.

Grundläggande konstundervisning ska ses som en kommunal resurs

LS: För att konstskolorna ska kunna överleva borde man förstå dem som en kommunal resurs. Det är bra att ha olika slags substans i verksamheten.

I vår skola har vi ett konsteftiset Konstikas för sjunde året nu. Vi har egna utrymmen, så det ordnar sig med hyrorna. Allt började med att det var många barn som inte kunde komma till konstskolan på eftermiddagen för ingen skjutsade hit dem från eftis. Då tänkte vi, hur skulle det vara om vi skulle ha dem här istället? Vi har barnen färdigt i huset efter skoldagen och skapar en trevlig konsteftermiddag. De är här hos oss längre tid än de är i skolan, ända från klockan 12 till 17 på eftermiddagen. Den fungerar också som språkbad, ett av ganska få ställen där finska och svenska barn är tillsammans.

Vi arrangerar kulturfostran för skolor och daghem. Vi stöder deras verksamhet, och är en viktig aktör här på orten.

Om tillgänglighet och uppsökande verksamhet

LS: Med Kultur i skolan-paketet bjuder vi in hela klasser för att bekanta sig med konstskolan. Det är otroligt viktigt att eleverna kommer från skolan och lär känna oss, särskilt för dem som inte får den uppmuntran hemifrån.

US: Vi har också möjlighet att ta emot specialbarn som kan komma hit med en assistent. Vissa barn är ensamma hemma med sin assistent hela dagen efter skolan.

LS: I Borgå ordnas kultur på dagis, kultur i skolan, det finns en plan för kulturfostran för alla ettor i Borgå, konstfostran på dagis. Det gäller inte bara bildkonsten, utan alla konstämnen: musik, teater, ordkonst och dans. Borgå stad har varit aktiv, men ganska mycket är vår egen förtjänst. Läroanstalternas rektorer har ett nära samarbete i ledningsgruppen för kultur och fritid, och har en lång historia tillsammans.

LS: Då regeringen lanserade sitt spetsprogram, så tänkte vi att det är just det vi redan gör. Vi ansökte om pengar inom spetsprogrammet men beviljades ingenting, för de beviljade bara medel för att starta upp nya samarbeten, inte för sådana projekt som redan pågår. Det är just det vi vill göra, vi vill kunna ge konstundervisning åt alla barn, ge dem tillgänglighet och demokrati. ”Kulturelle skolesäcken” i Norge var en modell som vi tyckte om. Det finns många kulturaktörer och det gäller att se dem som en resurs, och bjuda in dem t.ex. till Kulturhuset Grand på eftermiddagen och ta dit 300 skolelever i grupper, och visa för dem.

LS: Sibbo köper undervisning av oss. En del av de statsandelstimmar som Undervisningsministeriet beviljar oss använder vi på att undervisa i Sibbo. Vi ägs av Borgå stad. Vi ordnar konstskola på tre orter i Sibbo, 13 grupper, och de betalar det samma som barnen i Borgå, och resten betalas av kommunen, motsvarande Borgå stads andel. Många år har vi planerat samarbete också med Lovisa.

Egna utrymmen är nödvändiga

LS: Byggnaden ska renoveras för 5–6 miljoner euro. För den tiden flyttar vi till ersättande utrymmen i Borgå centrum. Många har frågat om det skulle vara möjligt att ordna konstundervisningen i skolan. Men det är jag emot, jag tror att barn behöver omväxling. Platsen där undervisningen sker är av betydelse. Vi ser hur barnen växer när de kommer hit, när de har ett eget ställe dit de kan komma.

LS: Jag förstår också skoltänkandet, att man borde arbeta för att få mer variation och glädje i skoldagen, men det är två skilda saker. I grundskolor gäller andra regler, och det är annan personal som bestämmer vad som är tillåtet. Skolorna har inte heller resurser till något extra.

LS: Vi har annorlunda resurser här i konstskolan. Tack vare våra timbaserade statsandelar så har vi kunnat söka projektunderstöd för tekniska anskaffningar. Den kommunala finanserna hade inte räckt till för sådant.

LS: Vår största enskilda bidragsgivare är stiftelsen Brita Maria Renlunds minne. Utan dem hade konstskolans konst- och musikeftis Konstikas inte blivit av. Andra finansörer har varit med om att stöda verksamheten, men Brita Maria Renlunds minne har stött oss kontinuerligt från början. Det är mycket uppskattat och det är många barn som fått stor nytta av det.

Konststegen

LS: Borgå stad har en egen gemensam läroplan i grundläggande undervisning i allmän konst i alla konstämnen, som kallas Konststegen, Taidetikas. Vi har en styrgrupp som delar ut medel till den kommunala teater-, musik-, ordkonst-, textilslöjd- och bildkonstundervisningen.

Familjegrupper, generationsöverskridande verksamhet

LS: Vi arrangerar undervisning för barn i åldrarna 1–19. Nu har vi börjat med familjegrupper. Föräldrar deltar i våra lektioner tillsammans med sina barn och har jätteroligt. Under hösten 2018 frågade några tidigare elever som fått egna barn, om de får komma med på lektionerna. Också äldre generationer var intresserade. Förra året kom mor- och farföräldrar med sina barnbarn, ena gången kunde det vara mormor och nästa gång morfar. Men de har ett gemensamt projekt på timmarna som de arbetar på. I konstskolans bildkonstmusiklekis har barnet en vuxen med sig upp till tre års ålder. Från och med tre års ålder studerar barnet självständigt.

Komplicerat och icke ändamålsenligt att räkna timmar

LS: Enligt Utbildningsstyrelsen ska eleverna delta i 1300 timmar undervisning för att avlägga den fördjupade läroplanen. För att samla dessa timmar bör eleven börja sina studier tidigt. Man ska börja göra sitt slutarbete när man börjar sina verkstadsstudier, och då måste man ha studerat 800 timmar. De sista 500 timmarna undervisning går ut på att arbeta på sitt slutarbete. Det motsvarar ca 4 år. Jag tycker att det fasta timantalet komplicerar undervisningen hemskt mycket. Prestationskrav blir lätt ett självändamål. Lite krav behövs det, och vi har ju en läroplan och ska följa den.

Holistisk undervisning, inte avklarade kurser

LS: Vi undervisar inte på samma sätt som man undervisar på musikinstitutet i Borgå. Skulle vår undervisning vara likadan så skulle vi först göra en anatomikurs, teckning, sedan grafik, allt i små delkurser. Men vi tänker holistiskt. Att någon annan bestämmer vad du ska förverkliga går emot ett kreativt sätt att arbeta.

Jag ser det som ett spiraltänkande. Vissa saker tar vi upp i bildkonst och konsthistoria, och vi kommer tillbaka till saker om och om och behandlar dem igen. Det går inte i trappsteg som man avhandlar och lämnar bakom sig, utan saker behandlas på nytt och på nytt.

Könsfördelningen

LS: Tack vare de yngre årskullarna är fördelningen mellan flickor och pojkar okej. Det blir svårare när barnen blir äldre.

AI: Den svåraste åldersgruppen för oss att nå är 10–12-åringarna, motsvarande femman och sexan i skolan.

LS: Det är då självkritiken kommer in. Barnen har varit glada och gjort vad de vill, men då märker de att andra kan bättre, och att de själva inte riktigt når upp till samma nivå.

AI: Det handlar också om grupptryck. Om du ska gå i konstskola så kan du inte gå till ungdomslokalen och hänga med kompisar. I en viss ålder hör det liksom till att man börjar syssla med annat än ordkonst och musik. Eleven måste vara ganska stark i sin vilja att fortsätta, speciellt pojkarna. Vi ser det särskilt med pojkar, att vi till att börja med har en hel grupp, men med åren blir de färre och färre, och sedan är det bara två av pojkarna kvar, och då går det ännu. Men sedan när det är en ensam kille kvar så är det sällan han fortsätter.

Avgifter, frielever

LS: Kostnaden är nog en tröskel, även om det är många som inte talar om det. Folk säger inte att ”vi har inte råd”, även om priset skulle vara en faktor. Syskonrabatten på 20 procent slopades.

AI: Vi ansöker om medel för frielever varje år. Men det räcker inte.

LS: Svenska kulturfonden skulle ha avgifterna som en tyngdpunkt, men fonden kan inte börja stöda kommunen. Och de statsandelar som kommer in till Borgå stad kommer inte direkt till oss.

AI: Skolorna har också väldigt dåligt med resurser. De ringde från en skola utanför staden och berättade att 4–6:e klasserna skulle komma hit med en buss. De frågade hur mycket det kostar att komma på besök, och jag svarade att det blir 50 euro i timmen plus 1,50 euro per elev. Då sade de att de måste kolla om de får loss pengarna. Så kärt är det i skolorna. För svenskspråkiga skolor finns det mer pengar i privata stiftelser, men för finskspråkiga finns det inga sådana pengar. För dem kostar bussen redan en hel del. I dagens Finland är terminsavgifter och deltagaravgifter en stor sak.

Men samtidigt som terminsavgifterna höjs kommer staden ut med framtidsvisionen ”Drömmarnas Borgå 2030”.

Privat eller kommunalt

US: Vi har flera gånger funderat på att vi borde organisera konstskolan som en privatskola, det skulle förenkla vissa saker. Men då får vi istället annat att fundera på, som utrymmen, administration, löner och pensioner som borde flyttas över från den gamla organisationen till den nya. Men då skulle vi få förfoga över statsandelarna direkt, och kunna ansöka om andra privata understöd.

AI: Och slippa den kommunala byråkratin.

Språkbud, tvåspråkighet

LS: Vi har tvåspråkiga grupper, och kan undervisa på båda språken. Det är egentligen det skapande språket som ska fungera. Om det funkar så är upplägget idealiskt, barnen går i samma grupp och hör det främmande språket samtidigt. Vi har en ganska lyckad tvåspråkig skola. I huvudstadsregionen kan det vara en helt annan verklighet. Det viktiga är att tvåspråkigheten inte blir ett hinder för tillgängligheten. Vi har verkstsadseleverna i tvåspråkiga grupper. Eleverna får mera på det viset. Det är ett naturligt språkbud som man inte får i skolan.

Statsandelar möjliggör långsiktig planering

LS: Vi har nog möjlighet att planera framåt. Det går bra, tack vare att det finns två människor som jobbar på kansliet med mig. Det är viktigt att ha kanslist och sekreterare, men många skolor saknar sådana. Jag har levt en tid då det bara var jag och allt fanns i mitt huvud. Och det var hemskt, fast skolan var mindre. Men det fungerar bra nu. Jag har hållit på så länge. Det här är det 34:e året inom grundläggande konstundervisning för mig.

Inga urvalsprov

LS: Vi har inga urvalsprov till konstskolan. Egentligen, i och med att våra elever börjar när de är så små, så grundar vi inte nya grupper. De kommer till bildmusiklektioner som ettåringar. Vissa av dem hoppar av och vill bara ha bildkonst, andra vill bara ha musik och fortsätter vid musikinstitutet. Det är en annorlunda väg än skolor där barnen börjar som 6-åringar, och då startas en ny grupp.

Viktigt att engagera eleverna, också dem med specialbehov

US: Som lärare måste man ha lite marknadstänkande. Man måste sälja in sig för att göra ämnet intressant, känna den värld som barnen lever i, vara närvarande, och hela tiden se sig i spegeln om något inte funkar. Många barn har specialbehov eller problem, och man måste kunna handskas med dem. Det finns grupper som är väldigt utmanande. Men vi tänker så att när ett barn en gång har beviljats en plats i konstskolan så tillhör platsen den eleven. Svårigheterna måste vi bara tackla på något vis, fortsätta leta tills vi hittar ett sätt att lösa situationen. Och många gånger har vi löst det jättebra.

Hur skulle det se ut i den bästa av världar?

LS: Jag skulle vilja att tillgängligheten var ännu bättre än nu. Vi skulle hålla kostnaderna på en sådan nivå att så många som möjligt kan delta. Och vi skulle hålla dörrarna öppna för skolor och dagis, för barn i alla åldrar, och för äldre och vuxna. Vi skulle ordna öppna veckor med workshops på konstskolan och resa ut till byskolor och skärgårdsskolor och ordna pop up-verksamhet där.

AI: Vi kunde ha en ambulerande konstlärare som reser en dag i veckan till en ny skola med utrustningen i en kappsäck.

LS: En idé jag hade var att det inte bara skulle finnas en bokbuss utan också konstbussen. Den skulle inte bara erbjuda bildkonst utan också musik, eller annan kultur. Transportkostnaderna skulle ingå i budgeten.

LS: Man kan undra hur den grundläggande konstundervisningen i Finland har gått så bra när den inte finns i några andra länder. Den visar på någon seriositet i vår kultur, att vi orkar hålla på och koncentrera oss. Man kan ifrågasätta metoderna, men man ser också vilka talanger det finns tack vare grundläggande konstundervisning.

US: På ett sätt är den finländska undervisningen lite gammaldags. Det är en konservatism på gott och ont. Fast det kan vara frustrerande är det ändå viktigt att man inte kastar ut allt på en gång. Vi tror på en viss disciplin och ordning.

10.2 Wava-institutet: rektor Peter Roos (Jakobstad)

Peter Roos, rektor för Wava-institutet, intervjuades i Jakobstad 28.11.2018.

Wava-institutet hette tidigare Jakobstadsnejdens musikinstitut, men bytte 2019 namn eftersom institutet erbjuder undervisning i fler konstämnen än musik. Wava-institutet erhåller timbaserade statsandelar för grundläggande konstundervisning i musik och dans. I Jakobstad har aktörerna inom grundläggande konstundervisning (musikinstitutet och det fria bildningsarbetet) och stadens bildningssektor enats om att samla undervisning inom konst och pedagogik på flera olika nivåer under samma tak.

Institutet ordnar verksamhet i fyra kommuner: Jakobstad, Larsmo, Pedersöre och Nykarleby. Institutet erbjuder fördjupad lärokurs i musik, allmän lärokurs i dans, och allmän lärokurs i teater, och därtill erbjuder konstskolan Balatako, som fungerar inom institutets administration, allmän lärokurs i bildkonst, och driver ett projekt inom ordkonst som institutet strävar efter att kunna utveckla till grundläggande konstundervisning.

Musikinstitutet verkar sedan 2013 på Campus Allegro i centrala Jakobstad. Campus Allegro inrymmer Yrkeshögskolan Novia, Åbo Akademi, Yrkeshögskolan Centria, Yrkesakademien i Österbotten, samt Jakobstadsnejdens musikinstitut och barnkonstskolan Balatako. Fonder och utbildare satsade 45 miljoner euro i byggprojektet som har en yta på 26 000 kvadratmeter. Byggnaden inrymmer även Schauman-salen med orkesterdike och plats för fyrahundra personer, och galleri Gro som ställer ut nutidskonst. Enligt Roos har Campus Allegro inneburit stora fördelar för musikinstitutet, och särskilt för musikundervisningen. Vid tidpunkten för intervjun har Peter Roos arbetat som rektor för Wava-institutet i ca ett och ett halvt år.

PR: Vi har ett lyckat samarbete med yrkeshögskolan och yrkesakademien. Vi har en fin uppsättning instrument tillsammans, till exempel 30 pianon och flyglar, gemensam teknik och gemensamma utrymmen. Vi har regelbundna möten om hur vi kan samarbeta, och deras nuvarande studerande är ofta vår blivande personal.

Yrkesakademien i Österbotten erbjuder ett treårigt utbildningsprogram till Musiker och Utövare av visuell framställning. Novias enhet erbjuder utbildning inom kulturområdet, i ämnena bildkonst, grafisk design, inredningsdesign, fotografering, scenkonst, musik, och forskning och utveckling inom kultur och entreprenörskap samt det engelskspråkiga masterprogrammet Entrepreneurship in the Arts. Novia upprätthåller också scenrummet Black box och utställningsutrymmet White Box med ett Artist in residence-program. Centria ger ett engelskspråkigt utbildningsprogram i företagsekonomi.

PR: Jakobstad har kommit långt, då de olika sektorerna inom staden är ense och samarbetar om hur man ordnar grundläggande konstundervisning. Vi har samlat allt på ett ställe och får synergier i verksamheten.

Avsikten är att få de olika konstämnen att samarbeta så mycket som möjligt. Vid tidpunkten för intervjun förbereder musikinstitutet musikalföreställningen *Into Kiemura* som baserar sig på Juha Itkonens Finlandiaprisvinnande bok, med musik av Timo Klemettinen.

PR: Men musikal är egentligen fel benämning, ett "multikonstverk" vill vi kalla det. Eleverna utarbetar tillsammans ett manus, väljer ut karaktärer ur samhället, behandlar temat, dansare gör koreografin, bildkonstnärerna gör scenografin. Läraren är inte chefen, utan eleverna för verket framåt. Det handlar om konst som överskrider gränserna. Vi vill skapa spännande och kontinuerliga möten.

Bred bildningssyn

Kännetecknande för Jakobstad är en syn på bildningssektorn som en bred helhet.

Till bildningsväsendet i Jakobstad hör administrationen, dagvården, den svenskspråkiga och finskspråkiga förskoleundervisningen och grundläggande utbildningen samt gymnasieutbildningen, Jakobstads svenska arbetarinstitut, Pietarsaaren suomenkielinen työväenopisto, Wava-institutet, ungdomsverksamheten, biblioteksverksamheten, musei- och arkivverksamheten, kulturverksamheten samt idrottsverksamheten.

PR: Var annan vecka har bildningsgruppen ett möte där vi funderar på vår verksamhet och möjliga samarbeten. Det finns en stark vilja inom staden att vidareutveckla verksamheten. Det är vår strategi att bildningen ska jobba så här. Om ingen annan tar initiativ till ett möte så är det vi som gör det. Det låter inte så stort, men det påverkar mycket. Det är en inställningsfråga.

Roos märker tydligt hur mycket stadens tjänstemän ända upp till stadsdirektören engagerar sig i hans arbete.

PR: Det starka stödet från både invånare och ledningen i kommunen gör det enklare att arbeta, och framför allt roligare. Staden profilerar sig som en konst- och kulturstad, utan att för den skull minska sitt fokus på idrott eller annat viktigt.

Jakobstads stora satsning på kultur har givit staden ett enormt lyft, menar Roos. Band som spelar på stan en vanlig onsdagskväll är drivna musiker, och som amatörmusiker i staden står man inför hård konkurrens om uppmärksamhet.

Kommunalt och regionalt samarbete

Enligt Peter Roos finns det fortfarande flera sätt som musikinstitutet kunde fördjupa sitt samarbete inom staden, särskilt med skolor och dagis.

PR: Vi handskas med statliga och kommunala pengar, och då borde verksamheten komma alla jämlikt till godo. Därför samarbetar vi med skolor, förskolor och dagis, för där når vi alla barn i en årskull.

En viktig del av arbetet är att helt enkelt berätta för rektorerna i grundskolan och förmännen på dagis om musikinstitutets verksamhet.

PR: Jag har insett att till exempel en högstadierektor kanske inte vet vad ett musikinstitut gör. Och det kan man inte heller förvänta sig, utan då ligger det på mig att berätta för dem vad vi gör. Bildkonstläraren Malin Simons vid konstskolan bjöd in bildkonstlärarna vid alla traktens grundskolor, och så satt de hos henne en kväll och diskuterade. Men vi strävar efter att vara den part som bjuder in och tar initiativet, om det inte kommer från annat håll.

Inom bildningen blir samarbetet allt starkare, ända från dagvården till gymnasiet. En begränsning är att musikinstitutet beviljas medel av Undervisnings- och kulturministeriet för ett visst antal undervisningstimmar (13 198 timmar för att vara exakt) och kan därför inte anta så många fler elever än de har idag. Institutet arbetar redan på gränsen för sin kapacitet. Men trots det anser Roos att musikinstitutets resurser fortfarande kan användas till fleras fördel.

PR: Gymnasier har ju också musiklinjer, så varför samarbetar vi inte? Vi har en enormt fin utbildning, och tillgång till studior och komposition. Vi kunde tillföra jättemycket till en utbildning vid ett musikgymnasium. Många elever på gymnasiet är jättedrivna musiker, men om vi inte har något samarbete med deras skola så har de ingen nytta av oss.

Verksamhet i flera kommuner

Staden Jakobstad som är huvudman för Wava-institutet tar emot de timbaserade statsandelarna på knappt 580 000 euro årligen, och driver verksamheten. Sedan delar Jakobstad och de övriga kommunerna Larsmo, Pedersöre och Nykarleby, på resten av kostnaderna för verksamheten, i proportion till musikinstitutets elevantal från de olika kommunerna. Men det gäller bara musikundervisningen. Bildkonst, teater och dans är Jakobstads egen verksamhet.

PR: Jag tänker att musikinstitutet upprätthålls av alla de kommunerna. Vi är alla fyra kommunernas institut, även om huvudmannen är Jakobstads stad.

Delundervisning arrangeras framför allt i Nykarleby. Eleverna i Larsmo och Pedersöre som ligger geografiskt närmare har lättare att komma till musikinstitutet. Även i de övriga kommunerna borde ett större samarbete etableras, anser Roos. Men det gäller att vara försiktig med restiderna. För lärarna är restiden bort från undervisningstiden.

PR: Pedagogerna kan inte vara alltför mycket ute på vägen heller.

En målsättning är att ordna konserter ute i de olika kommunerna. Ett annat samarbetsprojekt som institutet försöker få till stånd är ett regionalt musiklekis, som särskilt skulle serva de orter som ligger långt borta från Jakobstad. Men ett problem som Roos nämner är att det saknas en utbildning för musikleklärare i Svenskfinland. Eller det fanns en, men den lades ner på grund av brist på ansökande. Hur en ny utbildning för musikleklärare kunde se ut är ett pågående diskussionsämne, en möjlighet är att arrangera den vid högskola som Novia, som en kompletteringskurs i första hand för musikpedagoger, i andra hand musikleklärare.

Tillgänglighet

Med en terminsavgift på 170 euro är konstundervisningen vid Jakobstadsnejdens musikinstitut mycket förmånlig i både regional och nationell jämförelse.

PR: Men det är i alla fall inte billigt. Jag har också varit skeptisk till systemet med frielevsplatser, de borde inte administreras av musikinstitutet. Vi har inte tillgång till information om familjers ekonomi, och vi ska inte heller ha det. Det borde arrangeras via social- och hälsovårdstjänsterna.

Utöver utmaningarna med den regionala tillgängligheten har Roos noterat vissa andra problem med den jämlika tillgången till konstundervisning.

PR: En lokal utmaning är att det är ganska svårt att få in finskspråkiga till Campus Allegro överlag. Tydligt uppfattas det som en svensk plats.

Av Jakobstads knappt 20 000 invånare är 56 procent svenskspråkiga. Resten är finskspråkiga, och på grund av stark invandring finns det en del invånare med andra modersmål i staden.

PR: Vi på Musikinstitutet har inte lyckats involvera oss i integrationen. De flesta invandrarna finns i vissa av stadens skolor, och vi försöker nå dem på olika sätt. Men det verkar på flera sätt vara ett stort steg för dem att delta. Vi har inte ännu riktigt lyckats analysera vad det beror på.

Men nyligen har en privat donator erbjudit Musikinstitutet en donation för att ersätta terminsavgifter för elever med invandrarbakgrund, berättar Roos, och institutet planerar som bäst hur medlen på bästa sätt skulle distribueras.

PR: Vi måste fundera ut vem vi ger det åt, och hur ger vi det. Det får inte vara krångligt, det måste vara lättillgängligt, och får inte bli alltför ojämnt. Det är ett väldigt fint initiativ.

Inga ansökningsprov

Än så länge har Jakobstadsnejdens musikinstitut inte varit tvungna att införa inträdesprov för de ansökande, även om det ansöker lite fler elever än institutet riktigt kan ta in. Hittills har eleverna fått plats i den ordning de anmält sig, och de sista kan hamna på en reservplats.

PR: Vi brukar nog hitta plats för dem som vill vara med, det är många elever byter hobbyer under årets lopp och då blir platser fria. De elever som blir utanför verksamheten är de som enbart vill spela piano. Alla som är på reservplats, utom pianisterna, har vi ordnat en plats för innan året är slut.

Då ansökningstiden öppnade fylldes de ca 30 platserna till pianoundervisning på tio minuter, berättar han. Omkring 25 procent av eleverna vid musikinstitutet spelar piano. Även violin har hållit sin popularitet. Däremot är det många instrument som har alldeles för få elever, och det kan innebära problem på sikt.

Musikundervisningens bredd har problem på sikt

PR: Vi har en uppgift att se till att det finns alla instrument som behövs för en fungerande musikvärld, som kontrabas och bastuba. Men i och med att det inte utbildas tillräckligt av dem på svenska, var ska vi hitta lärarna i framtiden? Det kommer att vara en utmaning. Det blir ett ganska ensidigt musikliv i framtiden om alla bara spelar piano, trummor, elgitarr och violin.

Vi försöker grunda ett lite annat tankesätt än den traditionella uppställningen med mästare och gesäll. Vi har inte den ena lärarens elev och den andra lärarens elev, utan eleverna är alla "våra elever". De deltar i olika grupper, undervisningen är inte statisk och konstant hela tiden, utan det ska hända olika saker. Lärarna ska samarbeta. Läroplanen ger en ram och inom den kan vi samarbeta, vissa elever spelar trumpet,

och kompas av andra lärares elever. Vi har skild gruppundervisning för symfoniorkester och blåsorkester, men också inom den vanliga undervisningen.

Inom vår kompositionsklass kan eleverna komponera tillsammans med någon. Tre elevers verk framfördes på kammarmusikfestivalen RUSK, och den världskända kompositören Sebastian ”Basse” Fagerlund, intervjuade institutets elevkompositörer på scenen. Vilka möten! En världskänd kompositör möter elever.

Brist på musiklärare

PR: Det finns många utmaningar med arbetskraft nu. Det utbildas inte tillräckligt med lärare för att vi på musikinstitutet ska upprätthålla den nuvarande bredden i vårt utbud. De klassiskt inriktade blåsmusiklärarna måste i praktiken utbilda sig på finska. Visst kan man utbildas på svenska, men kommer man hit så har man inga studiekompisar som för en framåt. Det finns ingen att tävla med och bolla idéer med.

Framtida samarbeten

Jakobstadsnejdens musikinstitut prioriterar också engagemang och samarbeten på nationell nivå, och även internationellt då det är möjligt.

PR: Vi ska resa ut och hitta inspiration, och dela med oss av sådant som funkar bra. Vi sitter i flera olika styrelser på nationell nivå. Man får inte vara för lokal. Vi samarbetar både söderut med musikinstitutet Legato i Närpes, Kuula i Vasa, Korsholms musikinstitut men även norrut med Karleby, kring lärare, verksamhet, orkestrar. Här är vi mitt i grytan, alla rycker och drar i oss från olika håll, och det är jätteroligt.

Ansöker om nya statsandelar

Musikinstitutet kommer också att ansöka från Undervisnings- och kulturministeriet om att få timbase-erade statsandelar för sin bildkonstundervisning, som de då skulle börja undervisa enligt den fördjupade läroplanen. Det är sällan som sådana ansökningar beviljas, på grund av ministeriets begränsade resurser. Men det är inte omöjligt, menar Roos.

PR: Man måste ha en väldigt välgjord ansökan. Man måste visa på att man har allt från läroplan och behörig personal till utrymmen. Det är inte meningen att man ska börja från noll. Då jag var i kontakt med ministeriet sade de att ”det finns inga pengar, men nog ska ni lämna in en ansökan.” Om vi inte skickar in någon ansökan så får vi säkert inga pengar, säger han.

Marknadsföring och sponsorer

Marknadsföring blir också allt viktigare för musikinstitutets verksamhet.

PR: Man ska synas precis hela tiden. Den tiden är förbi då man tänkte att rektorn kan sköta det. Varenda person inom skolan marknadsför konstundervisningen idag. Det finns ett stort utbud av fritidsföreningar med fin verksamhet, som fotboll och innebandy, och därför är det viktigt att vi håller oss i framkanten.

Peter Roos ser också en stor potential i företagssamarbeten, och förundrar sig en smula över att det verkar vara så ovanligt inom kultur och konstundervisningen medan det är så etablerat till exempel inom idrottssektorn. Kammarmusikfestivalen RUSK i Jakobstad har en ”business group”, en grupp med personer från näringslivet som har som uppgift att utveckla företagssamarbeten. Men det borde vara mycket vanligare, anser Roos.

PR: Hur har vi missat det? Fotbollen har inga statsandelar och de har varit tvungna att börja söka sponsring på ett annat sätt. Det är en skillnad i verksamhetskulturen. Jag skulle påstå att det är statsandelsfinansieringen som gjort att vi har slutat söka annan finansiering.

10.3 Kuula-institutet: rektor Tomas Holmström (Vasa)

Tomas Holmström, rektor för Kuula-institutet, intervjuades 5.12.2018 per Skype.

Kuula-institutet har sin huvudsakliga verksamhetspunkt i Vasa men har också filialer i Laihela och Stor-kyro. Tomas Holmström började som rektor på Kuula-institutet i september 2018, så han är ny i organisationen. Men innan dess arbetade han i 13 år vid Korsholms musikinstitut som har ett väldigt nära samarbete med Kuula-institutet, så organisationen och dess verksamhet är bekant sedan tidigare. Det nya är snarast förvaltningskulturen inom Vasa stad.

TH: Det är annorlunda än på en landsbygdskommun, hur man organiserar saker.

I Vasa finns ett väldigt gott utbud av grundläggande konstundervisning.

TH: Det finns ett bra utbud av grundläggande konstundervisning i Vasa. Ordkonst saknas ännu. Det har diskuterats men det har stannat på det stadiet. Det skulle nog finnas en efterfrågan. Det finns mycket folk som skriver böcker i Vasa. Här finns lärarutbildningen, och en starkare kultur kring litteratur än på många andra håll.

Gott samarbete mellan musikinstitutionen i regionen

TH: Samarbetet mellan musikinstitutionen i det svenskspråkiga Österbotten är fruktansvärt bra. Kuula, Korsholms musikinstitut, Legato, och Jakobstadsnejdens musikinstitut. Det är en stor styrka för oss. Där är den kommunala formen en fördel, eftersom instituten slipper konkurrera sinsemellan. I Helsingfors konkurrerar skolorna om elever. Men här har vi kommungränser, så vi kan stöda varandra istället.

Därtill har Kuula-institutet ett extra nära samarbete med Korsholms musikinstitut. Det är bara drygt 3 kilometer mellan instituten. Institutet har många gemensamma lärare som undervisar vid bägge instituten. Därtill har instituten en överenskommelse om att elever vid Korsholms musikinstitut som nått en viss nivå i dans kan flytta över till Kuula-institutet som har större resurser. Det samma gäller finskspråkiga elever vid Korsholms musikinstitut som ska läsa musikteori, de är ofta så pass få att de kan få en bättre undervisning vid Kuula. Överenskommelsen är ekonomiskt gynnsam för bägge parterna.

Den möjliga kommande fusionen av Korsholm och Vasa kommuner kan enligt Holmström leda till att också Kuula-institutet och Korsholms musikinstitut slås ihop till en administrativ enhet, men de existerande verksamhetspunkterna skulle bestå.

TH: Men jag är ju inte beslutsfattare, understryker Holmström.

Samarbetet till musikinstitutionen i det finskspråkiga Österbotten är inte alls lika tätt. Mellersta Österbottens konservatoriums yrkesutbildning i Karleby driver ett storösterbottniskt samarbete som samlar ett tiotal institut till ett möte vart annat år, berättar Holmström.

TH: På de mötena informerar man ofta bara om sin verksamhet åt de andra, men vi hittar inte riktigt samarbetsformer.

Konkurrens mellan gku inte bra

TH: Tävlingen mellan instituten är inte bra om man tävlar om elever, som i huvudstadsregionen. Det kanske har ändrat de senaste åren, särskilt på svenska, de svenskspråkiga enheterna samarbetar bättre än tidigare. Men överlag finns fortfarande en liten kamp om själar och statsandelar och eget elevunderlag.

Kommunalt musikinstitut

TH: Vi är kommunala och finns inom stadens organisation. Vi har den normala finansieringen som musikinstitut har: kommunal, statlig och elevavgifter.

TH: Jag tror nog det är lättare att integrera grundläggande konstundervisning i kommunens verksamhet när musikinstitutionen är kommunalt. Man har lätt att organisera att man inte kör på varann. Man konkurrerar inte inom egna organisationen utan aktörerna stöder varandra.

I princip har Vasa organiserat sin grundläggande konstundervisning på samma sätt som Jakobstad, där all grundläggande konstundervisning administrativt har samlats under musikinstitutet på Campus Allegro. Men eftersom Vasa är en större stad så har konstundervisningen en större verksamhet.

TH: Kuula-Institutet ingår i Vasa stads institut, och under den finns två medborgarinstitut, TaiKon och Kuula-institutet. Så man kan säga att all grundläggande konstundervisning finns inom samma ekonomiska enhet. Men de tillstånd som aktörerna verkar enligt är givna enligt det gamla systemet, och senare har aktörerna samlats i samma ekonomiska enhet i staden. Så Arbis fungerar med tillstånd som givits på basen av lagen om fri bildning, medan Kuulas tillstånd givits med lagen om grundläggande konstundervisning.

Mera gruppundervisning

Vid Kuula-institutet har man börjat ha mer gruppundervisning i musikundervisningen. En modell kallas "Musikkarusellen".

TH: Man kan till exempel undervisa en grupp i tre olika instrument. Om det är klarinett, flöjt och trumpet så är det en blåskarusell. Gruppen delas upp på tre olika lärare som övar vissa låtar med dem. Det är fråga om enkla låtar, kanske bara tre olika toner. Men eleverna ska veta när de kommer in i låten, och på det viset får de öva samspel. Efter några veckor byter de instrument, och under ett läsår har de fått undervisning i tre olika instrument.

Kuula-institutet har ordnat karusellverksamhet på grundskolorna, ofta utanför skoltid. Men Tomas Holmström berättar att Kuula försöker komma överens om att få komma in i lågstadiernas musikundervisning på årskurs 2. Karusellverksamheten fungerar där för att den är så flexibel.

TH: Instrumenten kan vara vilka som helst. Det kan vara bara två instrument om gruppen är liten. Karusellen kan byggas upp enligt de behov som finns, säger Holmström.

Kuula-institutet arrangerar allt mer musikundervisning i grupper. Det handlar om små ensembler, blås- och stråkorkestrar, band och bandinstrument.

TH: Jag ser det som en jättebra sak att spela tillsammans. Jag tycker det är märkligt att en elev som lär sig elbas inte spelar i band, eller att en elev övar elgitarr i tio år utan att någonsin spela i ett band, säger Holmström.

Tidig konstfostran

Tomas Holmström betonar vikten av tidig konstfostran.

TH: Det är viktigt att an kommer in tidigt. Vasaregionen var först med att ha musiklekis i daghemmen. Det har spridit sig till många håll i Finland. Numera har musiklekisverksamheten upphört vid dagisarna i Vasa, eftersom staden bedömde det som lagstridigt att erbjuda kostnadsbelagd extraverksamhet vid dagis.

TH: Men den tolkningen stämmer inte. Det finns inget i lagen som säger att man inte kan ordna extra verksamhet i dagis och ta betalt för det. I Korsholm har de musiklekis på daghemmen och det funkar hur bra som helst. Jag jobbade där i 13 år och var med om att bygga upp en stor del av den verksamheten, säger Holmström.

Coaching och långsiktiga målsättningar i undervisningen

En sak som Holmström konstaterat under sina år inom konstundervisningen är att konstundervisning är en fortgående process för eleverna, som kräver ett långsiktigt stöd från familjerna. Det stödet har minskat med åren. Det är många föräldrar som inte verkar förstå hur viktigt stödet hemifrån är för eleverna.

TH: Föräldrar borde inte ge efter så lätt om barnen vill sluta. Eleverna förstår inte nödvändigtvis att det är fråga om ett långsiktigt arbete för att bli bättre. Man blir inte proffs på ett år. Men där kunde vi samarbeta bättre, och hitta bättre forum för att kommunicera med familjerna.

TH: Jag tror att vi måste informera föräldrarna bättre. När vi får nya elever så borde vi samla föräldrarna och informera dem om vad som gäller, och vad vi förväntar oss, och bli bättre på att informera dem hur de kan stöda sina barn.

Holmström jämför konstundervisningen med tillvägagångssättet inom junioridrotten.

TH: Om ett barn spelar ishockey eller fotboll kommer tränaren ganska tidigt att fråga, vad vill du, vad är ditt mål med att spela fotboll? Det frågar de ofta när eleverna är i tioårsåldern. Men hur många musiklärare frågar sina elever vad deras mål är med att till exempel spela flöjt?

Det här kommer in i undervisningen mer med de nya grunderna för läroplanen.

TH: Vi måste förankra undervisningen bättre i barnen, och utveckla en bättre och mer coachande pedagogik. Undervisningen har redan vänt mer åt det hållet, men det här är något som de nya grunderna för läroplanen främjar.

Hobbygaranti och integrationsprogram

TH: Vi har en del frielevsplatser. Det finns en budget för det, elever kan anhålla om frielevsplatser. Vissa elever får 50 procent av terminsavgiften ersatt, andra får hela. Det är fråga om ungefär 20 elever per år. Det är inte så våldsamt men det finns nog. Det är en pott per år som vi går miste om, men det är staden som betalar. Det är något vi måste göra, enligt lagen får vi ta skäliga terminsavgifter, men undervisningen måste vara tillgänglig också för dem som inte har det så bra ställt.

TH: Inom Vasa stad finns en hobbygaranti, varje barn ska få ha en hobby. Det gäller att hitta de forum där man kan arrangera lågröskelverksamhet, inga krav för att komma med, och det kostar inte så mycket. Sådant vill man ha mycket av.

TH: I själva integreringsprogrammet ingår det också att man ska erbjuda någon form av hobby. I Korsholm gjorde man det beslutet, att familjerna får 1–2 hobbyn per barn, som pågår 2–3 år. I Vasa pratar man mycket om det. Det finns en positiv inställning till det, det är något man eftersträvar, men kan inte garantera det fullt ut. Men staden försöker och det håller på att utvecklas, men det är inte definitivt ännu. Småningom blir det så.

Jämlik tillgång

TH: Det är nog så att vi har mer flickor än pojkar som elever. Och det är inte fråga om någon trend, utan det har varit så i 15 år. Jag ser inte att det skulle vara någon förändring på gång.

Det är kanske vanligare för pojkar att idrotta, men Holmström menar att de inte utesluter varandra. Enligt honom är det onödigt att skapa en motsättning mellan sport och konst som hobbyer.

TH: Min son spelar både hockey och trummor, så det går nog att göra båda om viljan finns. Idrott är inte dåligt det heller. Det viktiga är att barnen gör något som de tycker om, det är fint om de idrottar och trivs med det och hittar kompisar och allt det. Det är inte så att det ena är bättre än det andra. Men kanske man kunde hitta någon form av verksamhet så att pojkarna kunde vara med i grundläggande konstundervisning i större grad.

TH: Framför allt är jag oroad för de barn som inte har någon hobby överhuvudtaget, varken idrott eller konst eller något annat. Det finns forskning som visar att konst och kultur och idrott alla är sådana verksamheter som skapar välmående och förebygger sjukdomar och ger social kompetens och sociala forum och minskar på mobbning. Det är en relativt billig verksamhet.

TH: Mest orolig är jag för dem som inte har nåt. Om man vill satsa så borde man satsa på att alla får någon form av hobby. Men det är inte rätt väg att tänka så att vår verksamhet är bäst, och det ni har är tredje bäst.

Skaplig tillgång till musiklekläre

TH: Jag tror att vi har en bättre situation i Vasa än till exempel i Jakobstad. Vi har en lärarutbildning här. Vasa är ändå den största staden i Österbotten. Det är lättare att hitta arbetskraft i Vasaregionen och Närpes. Men i viss mån delar jag oron. Om vi lediganslår en pianolärartjänst så får vi massor av ansökande. Men musiklekläre kommer det inte alls.

Hur ser Holmström på att musiklekläreutbildningen lades ner?

TH: Jag vet inte om jag ska säga så mycket om det. Det kunde vara ett samarbete med pedagogiska fakulteten och barntädgårdsläroplanutbildningen. De som studerar där och har en gedigen bakgrund inom musik, musklärare som kanske spelar piano eller något annat instrument, kunde få den kompetensen genom biämnesstudier till exempel. Det här är saker som vi har diskuterat. Vasa är rätt plats för det. Men jag tror inte riktigt på en hel separat utbildning till musiklekslärare, som det har varit tidigare.

Nya grunder för läroplanen

TH: Det är inom musikundervisningen som de nya grunderna för läroplanen innebär den största förändringen. De andra konstämnen har redan länge haft temastudier och den sortens tänk. Inom musikstudierna har nog den riktningen också funnits. Att det kan finnas flera modeller beroende på elevens egna önskemål, att elevens önskemål ska beaktas mera. Och mer coaching.

TH: Många lärare befår att nivån sjunker i och med den här förändringen. Undervisningen är inte lika toppstyrd som förut då man slog fast kursinnehållen på nationell nivå, dels vid utbildningsstyrelsen, och dels vid musklärarförbundet. Nu blir det enskilda institutet och den enskilda läraren allt viktigare.

TH: Läroplansarbetet som har gjorts i landet har varit ganska maffigt stoff. Sist och slutligen har inte förändringen blivit så våldsamt som man tänkt sig. Lärarna har fått diskutera undervisningen på ett helt annat sätt än tidigare, och det är bra. Vad är bra, vad är dåligt, vad vill vi bevara. Man har diskuterat den nya läroplanen otroligt mycket. Men nu vill lärarna jobba, de vill inte kallas till ett nytt läroplansforum. De vill jobba och se hur allt funkar, och sedan utvärdera hur det har gått.

TH: Vi erbjuder också balett, och det sker det ingen stor förändring i dansundervisningen. I viss mån betonas konstöverskridande samarbete mer inom dansundervisningen än tidigare. Men jag har redan i flera år jobbat ganska nära det som de nya grunderna för läroplanen föreskriver. Det är snarare så att man nu uppdaterat grunderna för läroplanen till den undervisning som funnits på fältet, det skriftliga har nu hunnit ikapp med verkligheten. Men inom musikundervisningen är förändringen större.

Olika lagstiftning för MBI och GKU

TH: Det finns en sak som jag tycker att är helt korkad: att grundläggande konstundervisning ordnas av flera olika sorters institutioner. Dels finansieras den med timbaserade statsandelar för vissa skolor, främst dans- och musikinstitut. De arrangerar den fördjupade lärokursen i konst. Och så finns det de som undervisar den allmänna läroplanen, som vanligen finansieras kommunalt eller privat. Och inom kommunerna finns å ena sidan musikinstitut, och å andra sidan medborgarinstitut eller arbis. Och de fungerar under en annan lagstiftning.

TH: När vi musikinstitut ger grundläggande konstundervisning får vi medel för att arrangera fördjupad lärokurs. Men inte för att undervisa i allmän lärokurs. Om vi ger musikundervisning inom allmän lärokurs, så kan vi inte redovisa statsandelstimmar för undervisning enligt allmän lärokurs. Men om ett medborgarinstitut ger undervisning i allmän lärokurs, så kan de redovisa de timmar som de beviljats för fri bildning med grundläggande konstundervisning istället. Det är fel för det handlar om två olika lagstiftningar. Måste hålla dem isär. Vi har bättre kompetens inom musikinstitutet, men de kan ge en sämre utbildning och ändå få statsandelar. Det tycker jag är otroligt fel.

TH: Jag har försökt fråga mig för på ministeriet, och i princip är de på samma linje som jag men de tycker det är ett så litet problem att det inte är värt besväret att ändra på det.

TH: I princip skulle det betyda att man flyttar över en del timmar i allmän lärokurs till musikinstitutet och låter oss sköta det. Det borde ju inte handla om vilken part som ordnar undervisningen, utan att verksamheten är så bra som möjligt.

10.4 TaiKon: ledande lärare i grundläggande konstundervisning Mia Wiik (Vasa)

Mia Wiik, ledande lärare i grundläggande konstundervisning vid Vasa stad, intervjuades 13.12.2018 per Skype.

Det framgår av kartläggningen att Vasa stad har ett stort och mångsidigt utbud av grundläggande konstundervisning. Mia Wiik håller med, enligt henne har staden gjort en gedigen satsning på både utbudet av grundläggande konstundervisning och utrymmen. Medan Kuula-institutets verksamhet har hållits i stort sett på samma nivå på grund av att deras antal undervisningstimmar har förblivit konstant, så har TaiKons verksamhet vuxit enormt. När Wiik började arbeta vid TaiKon år 2005 hade de 200 elever. Numera har de 600 elever, plus annan verksamhet.

Gku och fria bildningen

TaiKon är en del av Vasa Arbis och Vaasa-opisto och får sin statsandelsfinansiering inom ramen för det fria bildningsarbetet. All grundläggande konstundervisning i Vasa utanför Kuula-institutet har koncentrerats till TaiKon, som ger allmän läroplan i slöjd, mediakonst, teater och cirkus, fördjupad läroplan i bildkonst och dans.

MW: Medborgarinstituten har ju större frihet att välja vad de ska undervisa i, om det ska vara grundläggande konstundervisning eller någon annan vuxenutbildning. Här i Vasa innebär det ju att det är statsandelar för det fria bildningsarbetet som bekostar grundläggande konstundervisning. MBI:erna har ju varit välvilliga och insett att det är en viktig verksamhet. Men problemet är ju att vi tar resurser från det fria bildningsarbetet.

MW: I resten av landet är det vanligt att medborgarinstituten erbjuder grundläggande konstundervisning. Det var undervisningsministeriets sätt att få till stånd en mer jämlik tillgång till grundläggande konstundervisning. Speciellt i små kommuner som saknar musikinstitut fanns det inga andra juridiska institutioner som var lämpliga för att erbjuda grundläggande konstundervisning som en lagstiftad skolform. Medisarna, som finns i var och varannan kommun, var de inrättningar som kunde börja erbjuda grundläggande konstundervisning. Det gäller särskilt de finskspråkiga delarna av landet.

MW: I dagens läge har Kuula-institutet sin fasta personal på 35 heltidsanställda och 1300 elever. Inom TaiKon som lyder under annan lagstiftning finns två heltidsanställda på 600 elever. Dels beror det på att TaiKon har mycket gruppundervisning medan musikinstitutet har mer individuell undervisning. (TaiKons verksamhet) har expanderat enormt mycket, vi gör till exempel mycket skolsamarbeten. Vi driver mycket av undervisningen med timlärarresurser.

Kontinuitet det viktigaste för gku

MW: I grundläggande konstundervisning är kontinuiteten är det viktigaste. Vi har en läroplan som vi följer i tio års tid, så det är något annat än en enskild arbiskurs. Läraren måste vara insatt i utvärdering och slutarbeten, vilket är ett helt annat sätt att tänka. Ifall vi har lärare som arbetar här bara i ett år så hinner de aldrig komma in i systemen. Eleverna får inte det kontinuerliga och långsiktiga perspektivet.

MW: Vissa konstformer, som till exempel hantverk, har haft lärare på kortare tider. Vi ser hur det drabbar undervisningen och eleverna, och det sker ett stort bortfall i intresset. För kontinuitetens skull borde vissa lärare ha många timmar, men enligt kollektivavtalet i fria bildningen så finns det ingen heltidsanställning för timlärare. Det finns också en obalans i jämlikheten i anställningsvillkoren för lärare. Bildkonst- och musiklärare har helt olika möjligheter att utveckla en professionell karriär.

Gku ett långsiktigt ansvar för arrangörer

Den grundläggande konstundervisningen är för arrangörer ett långsiktigt åtagande, eftersom de är förpliktigade att undervisa hela läroplanen för de elever som de antagit. Men det kan skapa problem för arrangörer särskilt på mindre orter. Mia Wiik minns att Svenska Österbottens Ungdomsförbund (SÖU) tog initiativ till att erbjuda grundläggande konstundervisning i teater i vissa mindre kommuner.

MW: Om man antar elever till en utbildning i grundläggande konstundervisning så förbinder man sig enligt lagen att erbjuda undervisning tills barnet har gått hela lärostigen. Man kan inte göra som man gör med en vanlig arbiskurs, att om det blir för få deltagare så blir kursen inte av. Det strider mot lagen att göra så. Och det är en utmaning när man startar små grupper i små kommuner, och lite senare faller några bort. Vi startade ett samarbete med Malax, som gick ut på att när eleverna i kursen blev för få så kunde de som ville fortsätta här. Det samma gjorde vi i Korsholm, där vi har möjligheter till ett större samarbete. Högstadieläverna kan bara hoppa på bussen och komma hit.

Gku och lagen, inkonsekvent

MW: Men det grundläggande problemet är att systemet blir inkonsekvent när det finns aktörer inom två olika kollektivavtal som producerar samma service. När staten drar ner på anslagen till det fria bildningsarbetet så drabbar det också oss. Samtidigt har anslagen till läroanstalter som får timbaserade statsandelar inte skurits ner alls. Övriga konstformer vid medborgarinstitutet som inte hör under grundläggande konstundervisning får visserligen mindre anslag, men har ingen förpliktelse att fortsätta undervisa sina elever, de kan lägga ner kursen när pengarna inte räcker till.

MW: Grundläggande konstundervisning i allmän lärokurs, 500 lektionstimmar, räcker vanligen i fem år. Men vår läroplan omfattar tio år, och det beror på hur kommunen har valt att skriva sin läroplan. Men hos oss har vi gjort så att ifall de går tio år har de 700–800 timmar undervisning. Och därför var det enkelt att flytta över vår bildkonstundervisning till fördjupad lärokurs. Detta ger även möjlighet att gå hela lärokursen även om man börjar lite senare i åldrarna.

Kritisk massa behövs

MW: Det stora problemet med medborgarinstitutet är att de sällan har möjlighet att planera och genomföra långsiktig utveckling av grundläggande konstundervisning. Jag har suttit här sedan 2005, och min uppgift är att utveckla den grundläggande konstundervisningen inom Vasa stad. Staden har gjort en satsning så att det finns en person som koordinerar. Men de mindre medborgarinstitutet sitter på en rektor och en person som kanslipersonal. Hur mycket tid kan de sätta på att utveckla den grundläggande konstundervisningen? Om de alls hinner göra det så kommer det långt ner i prioriteringen.

MW: En lösningsmodell kunde till exempel vara att koordineringen av verksamhet sker där det redan finns stabila institutioner, och härifrån koordineras verksamheten ut i Korsholm och Malax och hela det svenska Österbotten. Annars är lärarna väldigt ensamma när de leder kurser ute i regionerna, det kollegiala samarbetet saknas. Men här har vi en färdig rekvisitabank och kostymer.

Staden tackar inte nej till statsandelar

Det bästa vore egentligen att göra så som till exempel Jakobstad har gjort: att samla all grundläggande konstundervisning till en och samma institution, eller åtminstone till institutioner som lyder under en och samma lagstiftning. Men om medborgarinstitutet skulle sluta erbjuda grundläggande konstundervisning helt och hållet skulle många barn och unga bli utan konstundervisning, medan statsandelarna till den grundläggande konstundervisningen knappast skulle höjas. Och ingen kommun tycker om att tacka nej till statliga pengar.

MW: Redan 2006 tänkte vi att det förnuftigaste skulle vara att samla all grundläggande konstundervisning under samma tak. Men ifall vi skulle rycka ut vår grundläggande konstundervisning från den fria bildningen skulle Vasa stad vara tvungen att bekosta hela vår andel, 3 000 undervisningstimmar, helt själv. Statsandelarna skulle i så fall användas enbart till fri bildning.

MW: Det skulle absolut vara den bästa lösningen, men staden har inte råd. Annars hade vi gjort det redan 2006. Men vi borde ha en stor summa pengar för att göra så. Med tanke på den kommunala ekonomin så finns det varken resurser eller politisk vilja i dagens läge så länge man får stadsandelar. Det här var den enda lösningen.

Undervisning i skolor och dagis

TaiKon och Kuula arbetar samarbetar aktivt med grundskolor och dagisar.

MW: I kulturläroplanen, en bilaga till grundskolans läroplan står det att varje klass ska få minst två timmar grundläggande konstundervisning. TaiKon ger fyra timmar konstundervisning för alla förskolebarn i Vasa stad, i någon form som förskolorna önskar. De bekostar undervisningen. Det fungerar bra som fortbildning för förskolelärarna, och barnen får inblick i vad som erbjuds. Även föräldrarna får information.

MW: Det finns musiklekis, men dagisarna har slopat den. Det blev en jämställdhetsfråga socioekonomiskt tänkt. När undervisningen kostade blev tillgången ojämn för dem som inte har råd. Så det var orsaken att man inte tyckte att det var okej. Men det är en tolkningsfråga.

MW: Så har vi haft väldigt mycket olika projekt i skolorna med extern finansiering. Skolorna köper tjänster av oss. Nästa vecka kommer 157 sjuor i tre dagars tid att ta del av grundläggande konstundervisning i olika konstformer. Vi jobbar jättemycket för att rikta vår verksamhet till skolorna. Men för det krävs ju extern finansiering, vi kan inte bara bidra med våra egna medel. Ministeriet har för tredje året sitt spetsprogram för att öka tillgängligheten till den grundläggande konstundervisningen, och via spetsprogrammet har vi fått pengar för tillgänglighet. Tack vare de medlen har skolorna fått ta del av mycket konstundervisning.

Hobbygaranti och frielever

MW: Vi har ett bra frieleverssystem. Alla barn vars föräldrar är på dagpenning, arbetslösa eller får integrationsstöd, får gå gratis hos oss. Så det borde inte finnas ekonomiska hinder för någon att ta del. Eller hindren är andra än pengar i så fall. Vi har inte har så jättehöga terminsavgifter, under 100 euro. Det är skillnaden mellan oss och musikinstitutet.

MW: Igår ringde en socialarbetare och frågade om vi har platser i gruppen. Jag förstod att klienterna var invandrare, vars barn gärna skulle gå till exempel i bildkonst. Vi har ett gott samarbete med socialen. Och vi har barn som bor på barnhem. Nu jobbar staden väldigt mycket med ”harrastustakuu”, hobbygarantin. Både vi och politikerna stöder det starkt. Vi har givit dem våra förslag och bedömningar, men ännu har vi inte fått mer pengar. Men allt mer har man insett att det är viktigt att barn får möjlighet till en bra hobby.

Tvåspråkighet och tillgänglighet

MW: Jag upplever inte att tvåspråkigheten i Vasa begränsar tillgängligheten över huvud taget. Vi har svensk- och finskspråkiga grupper. Vi har bildkonst. Alla svenskspråkiga elever har fått plats, medan alla finskspråkiga inte har fått plats. Vi har satt in finskspråkiga elever i svenska grupper om läraren är beredd att undervisa på två språk. Jag har själv alltid dansat på två språk.

MW: Våra vanliga grupper är nog över linjen tvåspråkiga och det funkar väldigt bra. Här om dagen hörde jag hur en helt finskspråkig flicka, som har varit med i några år, talade svenska med en annan elev, knaggligt men i alla fall flytande. Och det är jättebra.

MW: Jag tror nog på språkbad. Men vi har inte språkundervisning som någon särskild målsättning, men med tvåspråkig undervisning kommer det ju på köpet. Det samma gäller cirkus. På alla olika nivåer har vi lärare som kommer in och pratar sitt eget modersmål. Det är fråga om språkundervisning, där språket är sekundärt och den grundläggande konstundervisningen är primär. Teater är ju annorlunda då man jobbar med språket. Men i musikalprojekt och andra projekt, där blandar vi språkgrupperna vilt.

MW: Jag ser inte att det tar bort något av någon, utan det är bara positivt. Vi har ju elever med många andra modersmål i grupperna också. Vi är ganska mångkulturella här i Vasa. I all vår verksamhet är det två språk som gäller. Alla evenemang, all information går på två språk, det blir en självklarhet. Det är inget påklistrat, utan en strukturell del av hur vi jobbar.

Fri bildning och ny läroplan

MW: I samband med att utbildningsstyrelsen gav ut sina nya grunder för läroplanen började vi undervisa bildkonst enligt fördjupad läroplan. Dans har vi alltid undervisat enligt fördjupad läroplan. Finansieringen kommer fortfarande från den fria bildningen. Förr räckte undervisningen för barn från 5–15 års ålder,

nu är de 4–18 år. Vi konstaterade att barn som undervisats i 10–12 år har redan de timmar som behövs för fördjupad examen. Det var ingen stor teknisk sak att ändra på. Det var mera på det innehållsmässiga planet som vi ändrade en del.

Undervisningsmix i tidiga skedet

MW: Vi mixar bildkonst och hantverk i början av undervisningen. Det betyder att när 4–7 åringarna börjar, så är den grundläggande undervisningen för bildkonst och hantverk gemensam. Vi konstaterade att det är fråga om samma genomgång i färglära, materialförkovring och så vidare. Och som 8-åring väljer eleven vilket ämne hen vill fortsätta med. Samma sak gäller teater, cirkus och dans. De är alla performativa. Det handlar om förhållandet till rummet och varandra, innehållet är ganska lika. Och som 8-åring väljer man vilket ämne man vill fortsätta med. Vi har ett eget hus, och alla konstformerna finns nära varandra här.

Många gör slutarbete, tvärkonstnärligt

MW: Det är många barn som går hela utbildningsstigen. För närvarande gör vi ingen sådan uppföljning. Det skulle gå att ta reda på, men vi har inte gjort det. Det är en hel del av eleverna som gör slutarbete, som man kan göra när man gått tio år. Men jag vågar inte säga någon procent. Sedan är det några elever som går i flera konstämnen. En av våra elever i sju års ålder har gått cirkus, teater, och dans, och vill nu byta till bildkonst eller hantverk. Det är många elever som sysslar med flera olika konstformer. En flicka vill göra slutarbete i musik och bildkonst. Man kan göra ett tvärkonstnärligt slutarbete, vi utgår från individperspektiv. Vi försöker undvika den stress som ungdomar kan känna.

Prestationer, krav och stress

MW: Vi har diskuterat stress och prestationskrav inom vårt arbete med läroplanen. Det är viktigt att få vara med i en grupp och uppleva den sociala sammanhållningen. Men de möter inte hårda prestationskrav. Delvis vill ju elever utvecklas och bli bättre. Men så finns det de elever som inte satsar så mycket men hänger med för att det är kul. Jag har pratat med många elever som gör sitt slutarbete, och som varit med i undervisningen i många år. De kommer dit, de träffar likasinnade med samma intressen och bakgrund. Det ställs inga hårda krav, utan de får vara sig själva och utvecklas. Det är individuellt. Min uppgift som pedagog är att se till att eleverna får vad de behöver, att vara lyhörd. Vi pratade mycket om det inom kollegiet. Det kollegiala samarbetet ska tackla de här frågorna. Visst ställs det krav, men jag vill påstå att vi är ganska bra på att lyssna på barn och ungdomar.

MW: Jag försöker hålla en balans. Ja, vi ställer krav. Det ger eleverna en viss trygghet att jag bryr mig. Man ser ju de barn som mår dåligt och som vill ta det lugnt och dem ska man inte pusha så mycket. Det ska finnas möjlighet till en bra dialog, att diskutera. Inte som i skolan, där man tvingas lära sig vissa saker.

MW: Jag tycker inte att det finns någon konflikt där. Vi ger redskapen åt dem som vill söka sig till en yrkesutbildning. Andra har det som en kul hobby, och så ska det också få vara. Våra elever vet om det. Vi berättar vilka målsättningar vi har för varje år. Men jag har aldrig upplevt att eleverna skulle känna någon panik.

Hur bedöma efterfrågan

MW: Då vi etablerar en verksamhet och får den att funka bra ger det ringar på vattnet. Då bygger vi en grund och en struktur så att det är lättare att gå vidare och grunda nästa verksamhet.

MW: Verksamheten måste ha ett tillräckligt elevunderlag, och elevunderlaget beror på vad som erbjuds i kommunen i övrigt. Lillkyrå hör till exempel till vårt elevupptagningsområde, och det är landsbygd. Det har gjorts kartläggningar där man frågat vad barnen och ungdomarna där vill ha för hobbyer, men de har svarat att de vill inte ha något, utan de vill syssla med sina mopeder, och boboll väldigt stort. I staden finns det mycket större intresse än ute på landsbygden, där konsthobbyer inte är så självklara. I de kommunerna är det program som vi erbjuder i skolorna väldigt viktigt, det är så som de kommer i kontakt med grundläggande konstundervisning och får veta vad det är fråga om. Ganska mycket av de pengar vi får för att främja tillgängligheten kanaliseras till mindre orter.

10.5 Musikinstitutet Legato: rektor Ronnie Jaakkola (Närpes)

Ronnie Jaakkola, rektor för musikinstitutet Legato, intervjuades på Legato 30.11.2018.

Musikinstitutet Legato, som ligger i Yttermark i Närpes, finansieras av fem kommuner: Närpes, Korsnäs, Malax, Kristinestad och Kaskö. Närpes är huvudman för Legato, som grundades 1990. Legato uppstod då två musikskolor slogs samman för att få statsbidrag, och i samband med det flyttades verksamheten till den nuvarande byggnaden i Yttermark. Närpes vuxeninstitut verkar i samma byggnad, men de arrangerar inte grundläggande konstundervisning.

Samarbeten med kommunala aktörer

RJ: Legato sköter ettornas musikundervisning i grundskolan i Närpes, Korsnäs och Malax. Kristinestad håller sig utanför det samarbetet av ekonomiska skäl, och det finns så få barn i Kaskö att det inte riktigt finns ett underlag för den verksamheten. Vårt projekt ”upptakten” är en tio veckors undervisning i förskolorna, och där är också Kaskö med.

Möten mellan musikinstitutet

RJ: Musikinstitutet i det svenskspråkiga Österbotten arrangerar rektorsmöten 3 gånger per termin, och vi för utvecklingsamtal. Vid läsårsstarterna samlas musikinstitutens lärare till ett program som varar en hel arbetsdag. Vi brukar räkna med ca 70 lärare.

RJ: En liten hälsning: det kunde vara en idé att någon utomstående part skulle samla alla musikinstitutens rektorer till ett möte så att de kan diskutera vilken form av samordning de kunde ha nytta av. Det är inte fråga om någon stor skara. Det skulle vara bra att ha en utomstående part att kalla in till överläggning.

Upplever man att avgifter är ett problem i Närpes?

RJ: Visst hör man det sägas att det är dyrt att gå på musikinstitut. Speciellt då man jämför med en kurs på medborgarinstitutet, så kostar det ju tredubbelt. Men jämfört med idrottsverksamhet eller annan fritidsverksamhet så är det inte särskilt dyrt. Musikinstitutet erbjuder ju också enskild undervisning. Vi har frielevsplatser, men det är länge, länge sedan vi har behövt bevilja en frielevsplats.

Invandrare underrepresenterade

RJ: Det som kunde vara intressant för kartläggningen är att Närpes, Malax, Korsnäs, Kristinestad är otroligt multikulturella. Det Närpes har en enorm invandring, det börjar vara 12–13 procent av befolkningen som är av utländsk härkomst. Det avspeglar sig i tillgängligheten till konstundervisning för barn.

RJ: I skolorna kommer barnen i åtnjutande av grundläggande konstundervisning tack vare att Legato sköter ettornas skolundervisning. Vi måste erkänna att det är en hög tröskel för invandrare att sätta sina barn i musikinstitut. Vi har jämförelsevis väldigt få invandrarbarn i verksamheten.

RJ: Vi ser att det är kulturellt betingat. Det finns två stora invandrargrupper i Närpes. Å ena sidan vietnameser, som skickar en stor del av sina inkomster tillbaka till Vietnam. Å andra sidan de som härstammar från Balkan, bosnier och kroater, och bland dem finns en enorm fotbolls- och idrottskultur. I de lokala fotbollslagen vimlar det av bosniska namn.

RJ: Vi har berört invandring vid rektorsmötena. Här i Närpes är det så pass påfallande då vi har en så stor mängd invandrare i kommunen. Det tar ju nog lång tid för hitkommande att komma in i den lokala kulturen, och hitta det som erbjuds. Och här ska vi särskilja på att största delen av de hitkommande är arbetskraftsinvandrare. Det är något helt annat än flyktingar.

RJ: Barnen till invandrarna sätts direkt i skola när de kommer till Finland och lär sig språket. Det är lite annat med föräldrarna. För dem kan det i långa loppet vara svårt att lära sig svenska eller finska. Men vi börjar ha en så stor population av vietnameser och bosnier här att de kan nästan klara sig på eget modersmål idag.

Klasskillnader

RJ: Familjernas inkomster är en annan tillgänglighetsfråga. I Närpes finns barn till föräldrar som jobbar till exempel inom växthusnäring och metallindustrin, och många av dem kommer från sådana hem där det inte har funnits möjligheter för arbetarbarn att gå i musikskola.

RJ: Det som vi har lyckats föra fram är i karusellundervisning i skolorna. Täcker hela årskurserna. Sakta men säkert så påverkar det. Men barn från familjer med låga inkomster är kraftigt underrepresenterat.

Resekostnader mellan kommunerna

RJ: Resekostnaderna för våra lärare uppgår till ungefär 48 000 euro per år. Lärarna reser runt till olika kommuner och undervisar grupper där. Det är det enda sättet att arrangera undervisningen så att den fungerar på alla de olika orterna.

RJ: Distansundervisning har vi inte ännu tillämpat. Jag är inte teknikfreaken som behöver pröva på allt möjligt. Vi har inte heller sådana avstånd att det skulle vara nödvändigt. När en lärare åker till en ort så är det ofta för en hel kväll. Läraren kan undervisa där på ett ställe och sedan flytta sig till ett annat ställe som är ganska nära. I vårt grundavtal förbinder sig kommunerna att låta oss använda undervisningsutrymmen kostnadsfritt. Ofta använder vi skolutrymmen när skoldagen är slut.

RJ: Det ställer nog stora krav på lärarna då de måste ha med sitt material hela tiden, känka på sina väskor. Piano finns det ju men allt annat fraktas ganska ofta till lektionen.

Det är inget ovanligt, den här typen av regionala lösningar finns på många håll i landet, menar Ronnie Jaakkola. Det är mest i större städer där ett musikinstitut kan verka på ett och samma ställe. På landsbygden är institutens verksamhet mer utspridd.

Nya grunderna för läroplanen en utmaning för kvaliteten

RJ: En stor utmaning är att få den nya läroplanen landsatt på ett sådant sätt att vi kan bibehålla kvaliteten i undervisningen. Det är åtminstone min syn på det. Vi som har varit med länge är ganska oroliga för hur vi ska upprätthålla kvaliteten i undervisningen. Vi har haft världens bästa instrumentundervisning, och frågan är om vi kan hålla den nivån.

RJ: Hittills har musikinstitutet haft klara regler och nivåer, med ett nationellt system som baserar sig på kursexamina. När en elev kommer och har gjort sitt nivåprov 2 så vet alla ungefär vad eleven kan. Men något sådant finns inte mera. Tanken bakom de nya grunderna för läroplanen är att det inte skulle behövas någon gemensam grund för landets musikinstitut. Vart och ett institut ska få göra sin egen läroplan enligt direktiven från utbildningsstyrelsen, men får tolka dem ganska fritt. Vi kommer att få en mycket divergerande musikskola i landet.

RJ: Det pågår en diskussion om huruvida det ska bli någon slags kvalitetsuppföljning. Tanken är att vi mera ska utgå från eleven själv. Det är så vi ska jobba, det är helt klart. Men vart det sedan leder så det kan man inte säga ännu. Innan det här tankesättet är inplanterat, så kan det ta tio år. Det är en fråga om olika lärargenerationer.

Svenskspråkiga lärare bristvara

RJ: En annan utmaning är tillgången till svenskspråkiga lärare, det är en flaskhals. Vi har haft det bra hittills, men det ser inte bra ut för framtiden, om tio år kan det vara svårt. Vissa instrumentgrupper kommer i framtiden att bli helt beroende av finska lärare. Yrkeshögskolan Novia i Jakobstad har nischat in sig på rytmisk musik, så de lärarna kommer vi nog att ha. Men det kommer att vara brist på lärare för klassiska instrument. Det elevmaterialet söker sig inte till Jakobstad för tillfället.

Hårdare konkurrens om eleverna

RJ: Elevmaterialet är den stora frågan. Det är inte längre en sådan rusning till musikinstitutet som förr. Vi får nog jobba på för att elever ska söka sig till musikinstitutet över huvud taget. Där är det igen en fördel att vi är ute i skolorna, så vi träffar barnen och kan visa upp vad vi gör.

Vad beror det på?

RJ: Säg det, vad som har hänt. Barnen har inte samma långsiktighet med sina fritidsintressen längre, och de har mindre uthållighet. I Närpes finns till exempel Närpes skolmusikkår, som har det svårt. Förut började eleverna där när de var 12 och slutade när de var 19, men nu är det svårt för dem att hålla i eleverna så länge. Utbudet på fritidsaktiviteter är så stort och eleverna vill prova på många olika saker.

RJ: Vi har inga inträdesprov.

Arbetar ni tvåspråkigt?

RJ: I Kristinestad är andelen finskspråkiga och svenskspråkiga invånare ca 50–50, Kaskö är mer finskt än svenskt. Våra lärare är tvåspråkiga eller har finska som modersmål. Vissa jobbar helt på svenska också. Vi har vissa musikkunskapsteorigrupper, som fungerar på två språk. Men största delen av vår verksamhet är enskild undervisning så undervisningsspråket blir inte ett problem. Det viktigaste är att eleven får undervisning på sitt modersmål.

Målsättningar, framtidsvisioner

RJ: Vi vill ge en högklassig musik- och dansundervisning. Det är vår primära målsättning. Vi följer med tiden och hur samhället fungerar, och utvecklar verksamheten enligt det. Vi har ju redan gjort våra stora vägval då vi gått in i skolorna och förskolorna så aktivt som vi har gjort. Och det är ju helt i anda med nya läroplansdirektiven från utbildningsstyrelsen.

10.6 Musikinstitutet Arkipelag: rektor Jenni Uimonen (Pargas)

Jenni Uimonen, rektorn för musikinstitutet Arkipelag i Pargas intervjuades per telefon 22 mars 2019.

Musikinstitutet Arkipelag erbjuder fördjupad undervisning i musik och dans, och har verksamhet i Pargas, S:t Karins och Kimito. Arkipelag har egna hyresutrymmen i alla kommunerna. Dansundervisning arrangeras i skolornas gymnastiksal.

Jenni Uimonen tillträdde som rektor i oktober 2018.

Samarbete med kommunala aktörer

JU: I S:t Karins har vi en överenskommelse med skolorna att musikklassernas elever kan avlägga tredje stadiets prestationer hos oss ifall en elev av någon orsak t.ex. inte har möjlighet att avlägga musikteorin eller något i den stilen. I Pargas ordnar vi en musikkarusell vid Malms skola, där barnen har möjlighet att pröva på lite ovanligare instrument.

JU: Det finns en kommunal strategi för kulturförstärkning i Pargas och Kimito, och det är meningen att vi ska vara delaktiga i den. Vi arrangerar konserter och dansföreställningar där våra lärare åker till skolorna och uppträder. Det har säkert också funnits andra samarbeten tidigare. Jag började här som rektor i oktober så jag kan bara berätta om vad som är på gång i nuläget.

Slopade inträdesprov

JU: Vi har ett projekt på gång för att åtgärda ett lite mer akut behov bland lärarna. Initiativet kommer från lärarnas sida. Vi ansöker om projektmedel för att tillsammans med grundskolans speciallärare få utbildning i hur man bemöter elever med olika typer av specialbehov. I de nya grunderna för läroplanen betonas uppnåendet av starkare jämställdhet. Det behövs utbildning och nya visioner. En av våra lärare ska senare i år delta i en utbildning som arrangeras av Sata2 i Åbo.

Sata2 (Saavutettava taideharrastus – Tillgänglig hobby inom konst, del 2) är ett projekt som arrangerar professionell fortbildning riktad till lärare inom grundläggande konstundervisning och ledare vid barnkulturcentrum.

JU: Det handlar om samma sorts fortbildning som vi själva har ansökt om projektmedel för. Det är fint att lärarna tar egna initiativ nu när vi ser en större diversitet bland eleverna. Vi slopade nyligen inträdesproven, och det betyder att vi tar in ett lite annorlunda elevmaterial än tidigare. Lärarna har tagit emot förändringen med intresse, men vi behöver också utbildning i hur vi ska hantera den nya situationen.

JU: Det här är den första våren utan inträdesprov. Nu har vi inrättat ett kösystem där eleverna köar om en plats i anmälningsordning. Vi får se hur det påverkar, om det är väldigt många som blir utan platser. Men nu utan inträdesprov är det enklare att komma in i undervisningen, vilket kanske tidigare varit ett hinder för vissa barn.

Olika avdelningar

Arkipelag strävar efter att kunna erbjuda alla sökande en möjlighet att inleda sina studier. Om det inte finns tillräckligt med platser på grundavdelningen styrs den sökande i mån av möjlighet till gruppundervisning, endera till instrumentgrupper eller förberedande instrumentundervisning. Instrumentgrupperna består oftast av minst två elever som undervisas samtidigt. Det är också möjligt för eleven att inleda sina studier på den allmänna avdelningen, där terminsavgiften är högre än på grundavdelningen. Terminsavgifterna på den allmänna avdelningen är 445 euro per termin för 30 minuters lektioner, eller 675 euro per termin för 45 minuters lektioner. På grundnivån är terminsavgifterna 220 euro (30 min.) eller 245 euro (45 min.) per termin.

JU: Vi får finansiering via kommunerna, och det avgör hur många platser det finns för invånarna i de olika kommunerna. Men så finns det också platser på den allmänna avdelningen, men där är priserna högre. Men där har elever kunnat börja om det annars inte funnits plats för dem.

JU: Det är lättare för oss att göra plats för elever inom dansundervisningen. I gruppundervisningen går det ofta att göra plats för fler elever. Men till musikundervisningen kan det vara långa köer. Piano är det mest populära instrumentet, men vi kan inte bli enbart en pianoskola. Det är en balansgång, vi måste se till att det finns en jämvikt mellan de olika instrumenten. Vi kan också informera vårdnadshavarna bättre om att piano är populärt och att köerna dit kan vara längre. Ibland har vårdnadshavare undrat över varför barn som är ”efter dem” i kön har fått en plats tidigare, men då handlar det om att det barnet börjat spela ett annat instrument med en kortare kölista.

Pris och elevrabatter

JU: Ibland kommer det fram att undervisningen känns dyr för familjerna, även om vi ger billigare undervisning än helt privata skolor. Vi har behovsprövade rabatter som familjerna kan ansöka om.

Tvåspråkighet är en utgångspunkt

JU: Utgångspunkten är att läraren har beredskap att ge tvåspråkig undervisning i alla våra grupper i dans, och musikteori och -teknologi. Musikleisgrupperna tvåspråkiga, dansundervisningen är tvåspråkig i alla våra kommuner. I Kimito är undervisningen mer svenskspråkig, men också där kan lärarna undervisa på två språk. På orter med liten svensktalande befolkning, som t.ex. S:t Karins, är det som undantag möjligt att någon av lärarna som undervisar mer ovanliga instrument enbart undervisar på finska, men bara ifall det inte gått att hitta en lärare som kan undervisa på bägge språken.

Ojämn könsfördelning men goda erfarenheter

JU: Av sammanlagt 800 elever är 268 pojkar, så nästan jämnt en tredjedel av eleverna är pojkar. Det är intressant att fråga sig hur det blir så. Men vi har också ett fantastiskt projekt som rättar till den statistiken. Det är fråga om danskursen Fortdance, som har nästan bara pojkar. Det var vår lilla seger, och vår plan är att vi kunde engagera de deltagarna också i den grundläggande konstundervisningen. Att dansen bygger på rörelser från ett spel är egentligen inget hinder, för i undervisningen utgår vi från samma grunder för rumsanvändning och rörelsekaraktär som i all annan dans. Det har ingen betydelse att rörelsematerialet kommer från ett spel.

JU: I datorspelet Fortnite finns det en uppsättning dansrörelser i själva spelet. En av våra lärare fick en förfrågan från en vårdnadshavare, som hade försökt rekommendera dans som hobby åt sin pojke, och pojken hade svarat att han vägrade dansa om det inte var fråga om sådan dans som fanns i Fortnite. Så vår danslärare undrade om vi kunde testa på att arrangera en sådan kurs. Så i S:t Karins skickade vi ut ett meddelande via skolornas informationssystem Wilma om att vi arrangerade en kurs i Fortnitedans, ifall någon var intresserad. Det kom massor av intresseanmälningar och det blev så långa köer att vi fick arrangera tre grupper istället för en. Medierna blev intresserade då det var ett aktuellt ämne, och det hela blev en liten mediasensation. Vi intervjuades för Yle och halv sjuans nyheter. Om vi kunde lyckas få de här deltagarna intresserade av den grundläggande konstundervisningen skulle vi få massor av nya elever.

JU: Grundläggande konstundervisning måste arrangeras på ett sådant sätt att fördomarna kring konstämnet inte är så starka. Om det finns små fördomar mot ämnet kan det vara svårt för individer att delta. Enligt de nya grunderna för läroplanen ska ju undervisningen utgå mer från elevernas verklighet och världar, och det tycker vi att det här gör.

Alla ska få plats

JU: Vi strävar efter att alla elever som ansöker till Arkipelag ska få en plats. Inom dansundervisningen är det sällsynt att elever inte skulle rymmas med. Men våren 2019 är lite av ett experiment för oss så vi får se vart det leder. Det är lite överraskande att vår undervisning har varit så populär.

JU: Inom musiken kan det hända att barn som ansökt om en plats till exempel flyttar bort innan de har hunnit få en studieplats. De som inte får en plats under inträdesproven kan få en plats senare under läsåret. Det blir intressant att se om vissa barn bara fastnar i kön, eller att föräldrarna måste börja lägga

barnen i kö direkt då de föds, som jag har hört att det kan gå till i vissa delar av världen. Vi hoppas att vi lyckas hitta en plats åt alla, men det är fråga om en ny situation för oss.

Nedsatta priser men inga frilevsplatser

JU: Direkta frilevsplatser finns inte. Man kan ansöka om att få nedsatta terminsavgifter. Jag kan nog också tänka mig att frilevsplatser kunde arrangeras via en behovsprövad ansökan.

Samarbeten

JU: Vi samarbetar i Pargas med kulturskolor.fi, som är en paraplyorganisation för aktörer inom grundläggande konstundervisning i teater, ordkonst, bildkonst och hantverk. Tillsammans med dem har vi sedan ca ett års tid en ny samarbetsform som går ut på att vi arrangerar många olika sorters workshops i skolorna under den första veckan av skolåret. Och på dansens dag i Kimito ordnar vi dansföreställningar för vissa skolor.

10.7 Teaterskolorna: projektledare Jani Lastuniemi

Intervjun med Jani Lastuniemi gjordes per telefon 21.5 kl 12.

Jani Lastuniemi är projektledare för Teaterskolorna vid Finlands Svenska Ungdomsförbund. Inom FSU:s projekt Teaterskolan i Svenskfinland ingår Åbolands Teaterskola (Åbo, Pargas), Teaterskolan i Esbo, Teaterskolan i Raseborg (Ekenäs), Teaterskolan i Borgå. Projektet har även planer på att starta en teaterskola i Karleby och har även samarbetat med Teaterskolan i Mariehamn, som använder delar av deras läroplan i sin undervisning. Teaterskolorna har inte haft något samarbete med Föreningen Drama och Teater (DOT) som börjar erbjuda grundläggande konstundervisning i teaterkonst i Helsingfors.

JL: Alla Teaterskolor inom vårt projekt använder sig av samma läroplan som vi från projektet arbetat fram. Vi kanaliserar till Teaterskolorna det stöd som vi får av Svenska kulturfonden. Vi ordnar även möjligheter till fortbildning och skolningar för lärare och ansvarspersoner samt utbyten och träffar mellan teatergrupperna samt teaterbesök och läger. Vi hjälper Teaterskolorna med marknadsföring och ordnar vid behov infotillfällen i skolorna. Nu har vi även ett internationellt projekt som vi deltar i med teaterskolor från Finland, Slovenien, Nederländerna och Skottland. Projektet ger elever 16 år och äldre samt lärare och ansvarspersoner möjligheten att ta del av internationell teaterundervisning och teaterverksamhet och utvidga sina nätverk.

Teaterskolorna startade ur ett tvåårigt projekt

JL: Jag studerade 1996 vid "Peffan" (fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier vid Åbo Akademi) med drama som biämne. Men jobbet som klasslärare kändes inte riktigt som mitt eget, så jag började istället studera scenkonst vid Novia och blev dramainstruktör. Den pedagogiska aspekten var väldigt viktigt för mig.

JL: Via Kulturfonden beviljades vi medel för ett tvåårigt projekt för att undersöka om det fanns intresse för teater bland barn och ungdomar i Åboland. Det fanns det nog, märkte vi, och när det tvååriga projektet tog slut föreslog Kulturfonden att vi kunde fortsätta verksamheten i form av grundläggande konstundervisning. Hösten 2009 startade Åbolands Teaterskola en grupp i Pargas, och den blev jättopulär och hade kring 100 elever.

JL: Vi fortsatte driva Åbolands Teaterskola i Pargas och Åbo ända till 2016, vi undervisade enligt den allmänna läroplanen. Vi fick väldigt bra respons, och alla fick se hur gott teater gjorde för barnen som deltog och hur det öppnade upp dem i skolan. Utöver den pedagogiska aspekten så gjorde vi också bra föreställningar, som var del av vår läroplan. Verksamheten växte hela tiden, som bäst hade vi 140 elever. Vi deltog i nationella tävlingar med eleverna på gymnasienivå. Några elever sökte sig också vidare till Novia och Teaterhögskolan. Det bevisade både att barnen mår bättre av verksamheten och att vi kan ha en konstnärlig betydelse, att de kan söka sig vidare till konstutbildningar, och att grundläggande konstundervisning kan erbjuda dem det. Men vi hade bara en och en halv anställd för att driva verksamheten, och vi ville ju se den växa. Men i längden var det inte riktigt realistiskt.

JL: År 2016 gick min kollega på mammaledighet. Jag kände att arbetet ändå var ganska betungande, och jag blev trött av att jobba fyrahundra procent hela tiden. Det var inte på det viset realistiskt. Vi blev ganska ensamma, och började igen knacka på Fondens dörr. Vi ville grunda något gemensamt projekt med FSU. FSU beviljades finansiering för projektet "Teaterskolan i Svenskfinland", en paraplyorganisation som verkade för teaterundervisning i Pargas, Åbo, Esbo, Borgå och Raseborg. Jag började även själv arbeta med i teaterskolan i Borgå hösten 2018. Där har jag nu fyrtio barn, och har nyligen haft två genrep och två premiärer.

Teaterundervisning vid arbetar- och medborgarinstitut

JL: Jag började arbeta med Arbisgrupper 2002. Det var medan jag studerade vid Svenska Yrkeshögskolan (SYH), innan Novia grundades. I Pargas fanns det ingen kontinuerlig teaterundervisning för barn och

unga, så jag startade upp en kurs via Arbis, inom medborgarinstitutens ram. Men det var inte möjligt att skapa föreställningar då vi bara hade undervisning en gång i veckan. Så jag tog istället kontakt med den lokala teaterföreningen Teaterboulage. Så jag har också arbetat med teaterklubbverksamhet för både ungdomar och barn. Det gick ut på att göra grundläggande teaterövningar för att få gruppen att fungera, och satsa på fokus och koncentration.

JL: Vissa skulle gärna placera vår verksamhet inom medborgarinstituten, men jag har märkt att det inte fungerar så bra där. De grundläggande grupperna fungerar inom MBI:ernas ramar, och det går om gruppen gör en demoföreställning och det inte behöver vara ett så stort arrangemang. Men i teater måste man alltid ha lite mer material, kanske virke för scenografi eller tyg för dräkter. Men frågar man om det vid ett MBI så säger de att de bara kan bidra med kopieringstjänst. Det är okej för att kopiera upp manusen, men det behövs så mycket mer. Det behövs en organisation som kan ge tusen euro åt en grupp som ska sätta upp en föreställning, så de har lite pengar att tillgå.

Lokal anknytning viktig

JL: I Raseborg grundades en teaterskola året efter att vi grundade en i Åboland. Men i Raseborg dog skolan tyvärr ut efter de tre första åren. Det är det som är faran när verksamheten är så beroende av enskilda personer och den inte bärs upp av några institutioner. Men en nystart är på gång för Teaterskolan i Raseborg nu.

JL: Vi har försökt använda det system som vi använde i Åboland, att vi skapade kraftfulla infotillfällen, och for till exempel till skolorna i roller. När barnen går på teater med skolan så far de till Åbo Svenska Teater och Svenskis, och det är lite dammig. Men på våra infotillfällen vid skolorna går vi in med hög energi och lite galenskap, och det funkar. Då vi startade Åbolands Teaterskola hösten 2009 var nästan femtio procent av eleverna pojkar, och vi fick alla fotbolls- och handbollsskillarna att tända, det var farligt och lite skrämmande så de blev intresserade. Sedan när de ser att verksamheten är kiva så stannar de också. Ca 80-90 procent av de elever som börjar med teater blir utexaminerade.

JL: Jag hade tänkt att vi kunde köra det konceptet överallt, lite som McDonald's funkar i alla länder. Men det funkade inte riktigt i Raseborg fastän vi gjorde helt samma saker. Det funkade i Åboland för att vi var från Pargas och Åbo. Människorna måste känna till en, och verksamheten måste förankras i det lokala samhället. Nu tar Västnyländska Ungdomsringen VNUR rf istället över verksamheten i Raseborg och vi stöder dem. Vi måste hitta de bakgrundsorganisationerna på varje område. Jag kan inte komma från mitt kansli i Helsingfors och förvänta mig samma trovärdighet som lokala krafter har.

JL: Vi har också planer på att starta en Teaterskola i Karleby och tanken är att få igång verksamheten genom Karleby ungdomsförening. De har önskat få vår läroplan och bett om vår hjälp. Jag hoppas att det skulle börja funka.

Personliga infotillfällen och synlighet fungerar

JL: Arbetet med att hitta nya elever går ganska mycket ut på att gå och träffa elever, och möta dem direkt. I Borgå hade elevantalet sjunkit och de hade bara 20 elever i fjol, så jag beslöt mig för att ta en tur via skolorna. Och i år fick vi 40 elever, så dubbelt upp. Det har en bra effekt att gå till skolorna och härja lite. Det som fungerar är att göra en del korta infotillfällen, få lite synlighet i pressen, så blir det en snackis på orten.

Gemensamt material

JL: Vi funderade tillsammans på att vi kunde göra gemensamt material som alla teaterskolorna skulle ha nytta av, som till exempel marknadsföringsvideor.

Begränsat elevantal på små orter

JL: Vi verkar på små orter. I Pargas finns ett musikinstitut, det finns en konstskola, en ordkonstsgrupp, hantverk, men inte så mycket annat. Men nu har elevantalet i Åboland också sjunkit, och det beror på

att de andra konstformerna har vuxit, och vi konkurrerar om samma barn. Musikundervisningen tar en ganska stor del av eleverna. Cirkus har blivit stort inom grundläggande konstundervisning, och teater och dans växer hela tiden. På små orter räcker inte elevantalet till, men man behöver inte se det som ett hot. Vi kan samarbeta. Och vår undervisning har en hög kvalitet, så det finns alltid en grund av elever som vi kan lita på.

Viktigt med gott samarbete med skolor och kommun

JL: Det är väldigt viktigt för vår verksamhet att samarbetet med skolorna löper väl. Det kan handla om att vi får utrymmen att undervisa i, men också om skolornas inställning överlag. Att de bjuder in oss, även om det inte är under själva skoltiden. Vi behöver samarbete med föreningar, städerna, kommunerna. Vi har ju aldrig för mycket pengar, och det handlar om tillgänglighet och att få tillgång till utrymmen.

JL: Vissa skolor är skeptiska till att låta oss använda av deras utrymmen, men vi vill ju visa att vi jobbar mot samma resultat som de. Den undervisning som vi ger barnen och ungdomarna stöder skolornas undervisning, den gör eleverna mer utåtriktade.

JL: Pusslet med att utarbeta fungerande samarbeten tar ju sin tid, och det tar en tid innan verksamheten får sin status på orten. Om vi övar i skolans gymnastiksal kan det hända att en lärare bara gå in mitt i en lektion, och om vi till exempel håller på med en tillitsövning så bryter det stunden, det kan vara väldigt störande. Vi får inte alltid så mycket uppskattning, men vi går ju inte heller bara in på någon annan lektion och stör. Vi jobbar för att få mer och mer status för vårt arbete.

JL: I Pargas byggdes det en ny kultursal för ett antal år sedan, och då tänkte jag, vad bra, vi har ett utrymme att öva i. Men staden sade nej till en början, och jag var tvungen att hota med att nakenkedja mig fast vid byggnaden om vi inte fick tillstånd att ordna undervisning där. Det är klart att det alltid blir lite mer arbete då man har mer verksamhet i ett utrymme, man måste ordna med mer städning och sådant. Men det händer alltför lätt att staden beslutar att utrymmet hellre står tomt än har hundra barn där inne klockan två en eftermiddag när ingen annan behöver det. Och det blir nästan som ett skämt att man verkligen måste upp på barrikaderna och bråka och härja för att folk ska inse att det är en win-win situation för oss alla. Men senare när barnen går med i sommarteatern, så är de utomstående helt paffa över att ungdomarna sitter och analyserar vad som händer i scenerna, det tycker de är otroligt.

Bättre kommunikation med beslutsfattare

JL: Inga av de svenskspråkiga teaterskolorna har egna statsandelar, utan alla drivs med fondmedel och stöd från kommunerna. Vi behöver kontakter med till exempel kulturchefen som kan förbereda våra ärenden för det kommunala beslutsfattandet. Vi borde jobba mera med att föra fram vår sak till beslutsfattarna. Det är ju ganska få som känner till hur vår verksamhet fungerar. Folk får lätt uppfattningen att teater bara är något konstigt härjande fast det egentligen är mycket disciplinerat. Det är teater men under uppvärmningarna kan det se ut som en bollsport. Reportrar som skriver en artikel tycker att det ser ut som fysisk gymnastik.

Mer stöd för lärare

JL: Ända sedan jag började vid Peffan 1996 har det talats om drama som ett konstämne, och jag har inte ännu sett någon stor inverkan i skolorna. Barnen lär sig fortfarande att drama är att man får sätta på sig en röd näsa och låtsas att man är någon annan, och för mig är det ju bara ledsamt. Lärarna borde få mer fortbildning, och vissa skolor har också beställt fortbildningspaket av oss. Det borde finnas dramainstruktörer som kommer in i undervisningen och kan leda verksamheten.

Fördjupad läroplan en tröskel för statsandelar

JL: För att bevilja egna timbaserade statsandelar förutsätter Undervisnings- och kulturministeriet fortfarande att man undervisar den fördjupade lärokursen. Det är en utmaning för oss som verkar på små orter, för om vi är rädda att vi tappar elever om vi plötsligt går in för att ge nästan tre gånger mer undervisning

(1300 undervisningstimmar enligt fördjupad läroplan istället för 500 i den allmänna). Vi kunde kanske ha vissa elever som studerar enligt den fördjupade läroplanen och vissa som studerar enligt allmänna. Men det förekommer diskussioner om att man kunde få statsandelar för undervisning enligt den allmänna läroplanen också.

JL: Det finns fyra läroanstalter inom teaterkonst som får statsandelar i Finland, men ingen av dem är svenskspråkig. Så vi har språkaspekten på vår sida. Om vi kunde erbjuda fördjupad lärokurs så kanske vi kunde börja få egna statsandelar.

Paraplyverksamhet stöd för lokala aktörer

JL: Vi har kontakter också till Åland och Österbotten. I Mariehamn har de en stark teaterskola som använder delar av vår läroplan. Deras kulturråd har varit i kontakt med oss om best practices. I Österbotten finns det två organisationer som ger grundläggande konstundervisning i teater, TaiKon i Vasa och Wava-institutet i Jakobstad. Men som jag ser det kunde det finnas mycket fler grupper än i dagens läge.

JL: Jag vet inte hur stor paraplyorganisationen kunde bli. I dagens läge har FSU jättemånga olika verksamheter. Den kunde bli en takorganisation för alla aktörer, och då skulle den kanske förlora lite av sin lokala förankring. Det är en teknisk fråga, och så klart en ekonomisk fråga, det skulle kräva en betydligt större personal. Men det kunde utredas.

JL: Just nu får vi en klumpsumma pengar av Svenska kulturfonden som vi kanaliserar vidare till de lokala teaterskolorna. Pengarna distribueras på basen av elevantalet, och det är vi som kanaliserar dem för vi vet exakt hur många elever det finns överallt. Det ger oss en viss funktion. Vi använder också samma läroplan för alla skolor. Alla landskap har så klart sina olika styrkor, alla har sin egen identitet. Men vissa saker kan vara gemensamma.

JL: Det här kunde bli något stort. Som minoritet kunde finlandssvenskarna bli ett slags flaggskepp för öppenhet och kreativitet. När vi i Finland annars är lite slutna.

Oroligare elever

JL: I Borgå gjorde vi ”Rop”, en ungdomspjäsa, skriven av teaterlever i Åboland. Det var så fint när utomstående ser föreställningen och tycker att man borde spela den tolv–femton gånger. Men det behövs inte. Det räcker att vi kan visa att vi har en trygg omgivning och man får pröva på allt. Utomstående undrar hur vi får det att funka, men det går genom att vi har suttit i varandras famn och tittat på varandra, och alla ser varandra. Det är vad som krävs för att det ska fungera.

JL: Delvis tror jag det är arbete som tidigare gjorts i hemmen. Jag märker att det blir mer och mer oroligt i grupperna, och att det kräver mer arbete att få gruppen att fungera väl. Jag undrar vad det kan bero på.

10.8 Åbo stad: servicedirektör för svenskspråkig fostran och utbildning Liliane Kjellman (Åbo)

Intervju med Liliane Kjellman, servicedirektör för svenskspråkig fostran och utbildning vid Åbo stad gjordes i Åbo 3.12.2018.

Kommunen sysslar inte med grundläggande konstundervisning:

LK: På de finskspråkiga konservatorierna finns det svenskspråkiga lärare. Men all undervisning torde vara på finska eller så är läraren tvåspråkig. Arbis har inte heller grundläggande konstundervisning. Vi har haft diskussioner om det, men det har inte blivit av.

LK: Stadens invånare vänder sig inte till oss för att få veta vad som finns. De vänder sig exempelvis till Luckan istället. Konstskolorna närmar sig grundskolorna direkt, och via skolorna informeras föräldrarna om vad det finns för utbud. Utbildningsarrangörerna sköter allt via skolorna där eleverna finns, och skolorna hjälper till med att informera. Det verkar ha uppstått spontant och det är ju bra så, så ska det ju vara, att förvaltningen inte blandas in utan de går direkt till stället där barnen finns.

LK: Den grundläggande konstundervisningen är över huvudtaget inte under mig. Jag har inget att göra med den. Det är privata aktörer som sköter den, till exempel Åbo konservatorium, och de är frikopplade från oss på staden. Det är deras rektorer som kan förklara hur de samarbetar med staden. Staden stöder ju genom att erbjuda utrymmen avgiftsfritt, om de stöder.

LK: Frågan är hur mycket mer samarbete man kunde ha. Om det vore kommunens egen verksamhet så skulle det vara enklare att besluta sig för att satsa resurser på att kommuninvånarna får så bra service som möjligt, men det är svårare när det är privata aktörer som driver verksamheten. En slutsats är att det är lättare att förbättra resultaten om den grundläggande konstundervisningen är i kommunal regi. Man kunde föra en mer strategisk diskussion om hur vi tänker och hur vi samarbetar. Det är ingen annan än jag som kunde ha den intentionen att samla alla aktörer och tillsammans göra samarbetet riktigt bra.

LK: Det finns ett helt fält att fundera över tillsammans med de olika aktörerna. Det är viktigt att vi kunde jobba i samma riktning och mot samma mål. Men det blir väldigt personbundet om det inte finns institutionellt förankrade strukturer för samarbete.

Bildning bara utbildning

LK: Bildningssektorn i Åbo gäller bara utbildningen. Den har en egen nämnd, och en svensk sektion inom den. Fritids- och kultursektorn har sin egen nämnd, men den har ingen svenskspråkig sektion. Då svenskan är i minoritet i Åbo blir den svenskspråkiga kultur- och fritidsverksamheten inte så synlig. Det finns ingen svensk förvaltning för bibliotek eller sjukhus, så som det finns för skolorna. På chefsnivå finns det ingen som har specifikt ansvar för det svenskspråkiga. Utöver det finns det förstås enskilda aktörer som har svensk verksamhet som intresseområde, som till exempel Luckan.

LK: Luckan är en viktig part i att informera om svenskspråkig grundläggande konstundervisning i Åbo då de sammanställer broschyren *Kul på fritiden*, som delas ut till alla elever som går i svenskspråkig grundskola eller svenskspråkigt språkbad i Åbo och S:t Karins. Den inkluderar alla aktiviteter som finns på svenska. Luckan är en viktig aktör för att sprida info om det svenskspråkiga utbudet.

LK: Åbo konservatorium har många svenskspråkiga elever. Taidekeskus koulussasi ordnas i skolorna så att föräldrarna betalar för det. Barnen kan välja konstformer och det funkar delvis på svenska också.

Genom tjänsten Taidekeskus koulussasi erbjuds instrumentundervisning, bildkonst och dansundervisning en termin åt gången.

Svenska skolor centralt belägna:

LK: Det finns en tydlig policy att svenska skolor ska vara belägna i centrum. Vårt elevupptagningsområde är enormt stort, över 14 kranskommuner. Så de kommer inte tillbaka hit på kvällen, utan vi ordnar lektionerna i grundläggande konstundervisning för dem i skolutrymmena efter skolan. Åbo stads policy är att konservatoriet kan arrangera verksamhet avgiftsfritt i våra skolor. Det är klart att det inte är så enkelt

ordnat om det är på kvällen. Men det bygger på att allt är ganska centraliserat. Det geografiska läget kan spela en stor roll. Om man bor till exempel i Nådendal så kanske de söker sig till finskspråkig grundläggande konstundervisning på sin hemort istället. Många elever bor också ganska långt utanför centrum, och det försvårar deras deltagande, om de inte har väldigt aktiva föräldrar.

Delaktighet och prestationskrav

LK: Det är intressant med grundläggande konstundervisning. De som söker och kommer in är ju duktiga elever från välbärgade familjer, det är gräddan som får den grundläggande undervisningen. Många barn och ungdomar, och särskilt flickor, känner jättestor stress. Det kunde man tänka på när man försöker hitta lösningar för att höja ungdomars välmående. Prestationsfri konstundervisning, till exempel dans, kunde vara ett svar på det. Om läroanstalten erbjuder prestationsinriktad undervisning så att meningen är att eleven ska satsa jättemycket och bli jättebra, så hjälper det ju inte mot stressen.

10.9 Luckan i Åbo: tf verksamhetsledare Maria Svanbäck (Åbo)

Maria Svanbäck är tf verksamhetsledare för Luckan i Åbo, och den enda heltidsanställda där.

Hon intervjuades 3.12.2018 på Luckan i Åbo.

Luckan är en viktig part i att informera om svenskspråkig grundläggande konstundervisning i Åbo då de sammanställer broschyren *Kul på fritiden*, som delas ut till alla elever som går i svenskspråkig grundskola eller svenskspråkigt språkbad i Åbo och S:t Karins

Kan inte ta över kommunens uppgifter

MS: Vi kan inte börja ta över kommunens verksamhet. Kommunen ska garantera att de tjänster som ordnas på finska ska ordnas på motsvarande sätt på svenska. Här i Åbo finns t.ex. Nuorten Turku, en informationspunkt för ungdomar även med uppsökande ungdomsverksamhet. Det sägs att de borde kunna betjäna på svenska, men de har själva sagt att de tyvärr kan inte garantera att det alltid finns någon på plats som kan betjäna på svenska. Då har vi lite hoppat in som informationspunkt riktad specifikt till svenskspråkiga ungdomar, och vi har förhandlat med Åbo stad så att de ger oss bidrag för det.

MS: Men det krävs att någon uttryckligen har det på sitt bord. Det hör till Luckans uppgifter att informera om det svenska i Finland. Vi får in mycket information om det som ordnas, och det är ofta olika föreningar och organisationer som är arrangörerna. Det ordnas också mycket kulturaktiviteter på svenska. Åbo stad har en svenskspråkig kulturkoordinator, som vi har ett tätt samarbete med. Tillsammans ordnar vi till exempel barnkulturevenemang. Tack vare att vi har en fast kontaktperson på staden som vi kan samarbeta med så kommer det mer program till Åbo än det annars skulle göra.

MS: Vi har en del kontakt med musikinstitutet och övriga skolor. Det finns inte så mycket musikundervisning på svenska. I Pargas finns Arkipelag, och många söker sig dit då sträckan är så pass kort mellan Pargas och Åbo.

10.10 Ålands musikinstitut: rektor Björn Blomqvist (Mariehamn)

Björn Blomqvist, rektor för Ålands musikinstitut, intervjuades per telefon 23.11.2018.

Vad räknas som grundläggande konstundervisning?

Lagen om grundläggande konstundervisning gäller inte på Åland.

BB: Grundläggande konstundervisning regleras av utbildningsstyrelsen. I den betydelsen är det bara vi på Ålands musikinstitut som har undervisning som följer utbildningsstyrelsens regelverk, inom musik och dans. Det finns inga andra skolor som följer grunderna för läroplanen på Åland.

BB: Ålands musikinstitut är en landskapsägd skola, på samma sätt som till exempel gymnasiet. Musikinstitutet är öppet för alla ålänningar, precis som Sibeliusakademien är öppen för alla finländare. Eller det är i alla fall den administrativa motsvarigheten, även om nivån inte riktigt är den samma.

BB: Men en problematik med skärgården är att de flesta skärgårdskommuner inte kan förverkliga denna rättighet i praktiken. Det är ekonomiskt omöjligt att skicka ut lärare till dem för att undervisa enstaka elever. Vårdö räknas ännu som en skärgårdskommun, men till Kökar är det helt omöjligt att komma och arrangera undervisning.

BB: Utöver oss så ges konstundervisning på Åland bland annat av Bild- och formskolan, musikskolan BelCanto, medborgarinstitutet, men de följer egentligen inget gemensamt regelverk. Vi ger själva dansundervisning sedan flera år tillbaka, som mest hade vi 130 elever, nu har vi ett hundratal. Det har även kommit privata aktörer som undervisar i dans, och ofta fokuserar de på det som är mest lättsmält så de lockar många elever.

Följer grunderna för läroplanen

BB: Vi har ingen formell förpliktelse att följa direktiven från Finlands musikläroinrättingars förbund (SML) eller Utbildningsstyrelsen. Vi har ett eget finansieringssystem, vi äskar medel av landskapsregeringen som ger oss 1,2 miljoner euro per år och med det får ska jag se till att verkstaden fungerar. Men vi har valt att följa samma regelverk som i resten av Finland. På det viset har studerande möjlighet att fortsätta utbilda sig om de flyttar vidare någon annanstans i Finland. Systemet ger oss också en möjlighet att kvalitetssäkra utbildningen.

BB: Vi har tittat på de nya läroplansgrunderna, och borde nu skriva om vår läroplan. Vi har väldigt långt försökt att hänga med. Innehållsmässigt har de nya grunderna ingen betydelse. Men till exempel nivåproven är mycket öppnare nu. Vi har inte antagningsprov längre och vitsorden skippas delvis. Undervisningen har redan tidigare gått mer åt det hållet.

Digitala lösningar

Björn Blomqvist är tydligt entusiastisk över de möjligheter som digitala lösningar ger för undervisningen. Ålands musikinstitut är en föregångare inom digitala lösningar för distansundervisning.

BB: Vi byggde upp den första versionen i september 2015. Det var två stationer utrustade med 50-tums storskärm. Eleven var i helbild på den stora skärmen, den andra var en närbild på elevens händer, eller på läraren själv. Det är högsta nivå på kameror och ljud.

BB: Nu har vi tre olika format. Det minsta formatet är för enskild undervisning, eller undervisning i små grupper. Då vi testade det satt en svensk pianist i Finlandsinstitutet i Stockholm och skulle undervisa i tonartssång. Känslan av närvaro är jättestark. Om vi inte visste att det inte var möjligt att gå fram och skaka hand, så skulle man kanske ha gjort det.

BB: Vi har också en klarinettelev, vars lärare spelar i filharmonin i Stockholm. De spelade Mozarts klarinettkonsert på distans, och de spelade så tajt att det inte gick att höra att det var två klarinetter som spelade.

BB: Och det största formatet är Alandicas scen som är 13 meter bred. Det finns en fond med möjlighet till en 13 meters bakgrundsprojektion, från golv till tak. Riksteaterns gäng hade gjort designen. En teaterbåt ritades upp bakom mig medan jag sjöng *What a wonderful world*. Ljudets fördröjning är 0,5 mil-

lisekunder skillnad, vilket motsvarar att man står på 1,75 meters avstånd från den andra musikern. Och det är inget avstånd alls, i operan kan det vara 15 meters avstånd mellan sångarna.

BB: Digital distansundervisning är fantastiskt som komplement, men det måste vara komplement. Det viktigaste är att alla har tillgång till högkvalitativ kultur. På Åland finns det många orter.

Kommunala samarbeten

BB: Det är inte meningen att vi ska finansiera kommunala angelägenheter genom att till exempel gå in i grundskolorna med våra resurser. Men jag ska försöka starta en blåsorkester vid Strandnäs skola i Mariehamn, för att försöka lyfta nivån och intresset för blåsmusik. Jag säger att det är ett experiment, och då måste de gilla läget. Någon gång kanske jag kan starta ett musiklekis men då måste jag få kommunerna att betala för det.

Musikinstitut resurscentrum för hela Åland

BB: Det vi borde göra är att Ålands musikinstitut skulle ta över all musikundervisning, i alla skolor. Musikinstitutet skulle ha ett stort resurscentrum, och allokera de resurserna dit de behövs, säger Björn Blomqvist.

Vid de 16 kommunerna är det inte alltid så lätt att hålla en jämn kvalitet på undervisningen. Det finns små skolor ute i skärgården som till exempel Kumlinge, med 16 elever från ettan till nian, och det är inte den minsta skolan. Inom dem kan kvaliteten på undervisningen enligt Blomqvist variera mycket.

BB: Vi ordnar en samling som jag beslöt att kalla ”Vi som undervisar i musik”. Jag ville inte kalla det ”musiklärare” eftersom de som undervisar är ju grundskolelärare, men vi vill att alla som har en timme musik undervisning i veckan ska känna sig välkomna till vår samling. Första gången var det kanske 30–40 personer på plats. En kille från Brändö presenterade sig. – Vad är ditt huvudämne, vilket instrument? frågade jag. – Inget alls, jag kan inget om musik, svarade han. – Hur blev det då så att du undervisar i musik? frågade jag. – Jag var sjuk när de fördelade timmarna, sade han. Och så kan det se ut.

Större enheter behövs

BB: Med jättesmå enheter det blir ju ingen dynamik. Det samma gäller bildkonsten, det är inte många lärare som är behöriga bildkonstlärare. Det skulle vara bättre och mer jämlikt om vi kunde bygga ett system som funkar bättre och ger en mer rättvis fördelning. Det är ju synd om det till exempel finns ett gäng begåvade elever på Kumlinge, men det tar en hel arbetsdag för läraren att åka dit och tillbaka. Då blir det ju väldigt godtyckligt om läraren är beredd att göra det. Man borde ta ett helhetsgrepp med den grundläggande konstundervisningen på Åland. Bild- och formskolan kunde vara med, och så kunde vi få finansiering från landskapsregeringen.

BB: Vi har ett stort problem, och det är att vi har sexton kommuner. Vad finns det för vett och sans i det? Det skulle vara bra med större enheter än vi har nu. Jag har inte kollat med Bild- och formskolan ännu, men det måste inte vara vi som administrerar det hela. Vi skulle få en positiv effekt av sammanslagning, i vårt fall skulle det vara bättre med lite mer folk i administrationen, men inte en hel tjänst till. Det skulle bli bättre resultat för alla konstarterna, teatern, dansen, bildkonsten. Det skulle skapa synergier. Just nu är läget att vi har fem–sex teaterföreningar, som alla ska dela på samma bidrag.

Samarbete med Sverige

BB: Ålands musikinstitut samarbetar med Gävle symfoniorkester. Åtta år i rad har symfoniorkestern kommit till Åland två gånger per år. På det ena besöket får solister från sångskolan spela med. Eller spelar med i någon av stämmorna. Vid det andra besöket bjuds fyra årskurser vid musikskolan in till Alandicasalen för att höra en skolkonsert. Det brukar vara ganska exakt 300 elever per årskurs, så det är precis fyra klasser som ryms in. Det är inget tillrättalagt material, men lite avkortat så att de orkar lyssna.

BB: Jag har jobbat i Stockholm länge, sedan 1996, och har goda kontakter där. Det utnyttjar vi på så vis att när en elev börjar bli så pass bra att läraren upplever att den inte har så mycket mer att ge, så kan vi skicka dem på färjan till Sverige över helgerna för att spela med duktigare musiker som jag känner från min karriär. När de är så pass stora att de kan resa själva.

10.11 Raseborgs kulturinstitut: rektor Maarit Hujanen (Raseborg)

Maarit Hujanen, rektor för Raseborgs kulturinstitut, intervjuades 26.3.2019 per telefon.

Musikinstitutet Raseborg och Raseborgs medborgarinstitut slogs den 1 augusti 2017 samman till Raseborgs kulturinstitut. Enligt Hujanen var det fråga om två i stort sett jämnstora institut, men musikinstitutet hade enheter också i Ingå och Hangö. Musikinstitutet hade ca 17 000 timmar grundläggande konstundervisning i musik enligt fördjupad läroplan, men även medborgarinstitutet hade ca 7 000 timmar musikundervisning per år enligt den allmänna läroplanen.

MH: Sammanlagt blir det ca 24 000 timmar musikundervisning i Hangö, Ingå och Raseborg. Det pågår ett brett musikutövande i Västnyland.

MH: Tanken var att vi skulle skapa synergieffekter, få administrationen att löpa effektivare med bara en rektor, biträdande rektor och kanslist, samt två kurssekreterare som kunde hjälpa till särskilt med marknadsföringen. Så det fanns synergieffekter att vinna på sammanslagningen. Båda instituten gav mycket musikundervisning, och delvis är det fråga om samma lärare som undervisar inom samma områden inom de två olika instituten.

MH: Vi kunde planera verksamheten bättre till exempel för familjer. Mamma kan till exempel gå på gymnastik medan barnen spelar instrument. Det går att planera på ett mer ändamålsenligt sätt för familjer.

Friktion i sammanslagningen

MH: Men det har inte gått så himla smort alla gånger. Somliga i personalen tycker att det blir för stora förändringar. Inom musikinstitutets lärarkår fanns lite dåliga attityder mot musikleärarna vid medborgarinstitutet, då de inte alltid kommer från samma utbildningsbakgrund eller har samma skolning, även om vissa musikleärare vid medis har exakt samma skolning som musikinstitutets lärare. Men det fanns en uppfattning att medis är något som man gör på fritiden, att undervisningen saknar långsiktiga målsättningar. Jag måste kanske jobba mer på att föra samman lärarna från medis och musikinstitutet, så att de här attityderna försvinner.

MH: Men så tycker jag att vi har kunnat erbjuda lärarna mycket, föreläsningar i olika instrument och kring pedagogiken. Vi har arrangerat gemensamma dagar där vi bara möts och pratar om strategier och pedagogik. Vi har väldigt kreativa människor med kunnande och ambitioner. Det finns en bra anda och en väldigt medvetenhet om elevernas bästa.

Olika arbetsvillkor vid MBI och musikinstitut

MH: På medborgarinstitutet har vi bara tre fast anställda lärare. De är planerande lärare som har en del administrativt ansvar samtidigt som de är timplärare inom sitt ämnesområde. Och så har vi ungefär 160 timplärare. De får betalt endast för de lektioner de håller.

MH: Och på grund av Sipiläs konkurrenskraftsavtal (fi. ”kilpailukyky” eller ”kiky”) så har vi ”kiky”-timmar. Regeringen Sipilä beslöt att arbetstagarna ska göra 24 timmar mer arbete under året. Vi har ordnat det så att timplärare som undervisar under tio timmar i veckan ska göra fyra timmar extra arbete under året. De lärare som undervisar över tio timmar i veckan gör tio timmar obetalt arbete under läsåret. Vanligen gör timplärarna sina extra timmar på konserterna eller marknadsför dem. Vi betalar endast för hållna timmar, och betalar ingen lön under sommaren. Det är annat än på musikinstitutet där lärarna är fast anställda och får betalt också på sommaren. Våra planerande lärare är musikleärare och sköter en del administrativt arbete, den tiden går åt till möten och liknande.

MH: I ett skede hade medborgarinstitutet en gemensam lärare med musikinstitutet, löneutgifterna delades sinsemellan. Men det blev väldigt tungt för medborgarinstitutet, som hade kortare terminer än musikinstitutet. Medborgarinstitutet hade nästan ingen nytta av läraren.

MH: Musikinstitutet behöver mera administrativ personal, de har kanslist och en biträdande rektor. De ska driva institutet och arrangera konserter, lärarna ska ha sin lön. Vi har våra planerande lärare, ”kiky”-timmar, och kan använda lärare till administrativa uppgifter. Vi behöver inte betala lön för sommartid och julsemester. Det är dyrare att driva musikinstitutet jämfört med den fria bildningen.

MH: Men vi har fortfarande lärare som jobbar på båda institutionerna. De är fast anställda vid musikinstitutet, och undervisar hos oss som bisyssla. Men musik- och medborgarinstitutets ekonomier måste hållas isär eftersom de statliga pengarna beviljas för olika verksamheter – grundläggande konstundervisning och det fria bildningsarbetet.

MH: Mitt arbete som rektor har ökat när jag ansvarar för två institutioner. Allt arbete har nästan fördubblats. Jag måste hålla koll på två ekonomier. Det är fler möten med kommuner och nämnder, och jag måste fortfarande vara på plats vid påkonserterna. Mitt första år hade vi bara våra 4 konserter på medis, men nu har vi tolv större konserter om året som jag måste vara med på. Det finns lite administrativ personal som hjälper till när det behövs, men vissa klagar och undrar varför de måste delta i den sidan av arbetet när de hellre vill freda sin arbetsbild. Folk är inte alltid så flexibla.

MH: Nu har vi en ny biträdande rektor och kanslist, som behöver lite mer hjälp för att komma in i rutinerna. Men lätt är det inte att sammanslå två institut. Det kan gå kanske tre år innan vi riktigt kan koncentrera oss på bara jobbet. Det är mycket känslor och rädslor i farten. Många är rädda för att det ska bli alltför stora förändringar i framtiden.

Marknadsföring viktigt

MH: Marknadsföringen är en svår uppgift vid båda instituten. Lärare vid musikinstitutet är inte lika vana vid att göra programblad, flyers, annonser, med de olika elektroniska verktyg som finns. Vi arrangerar konserter året runt som vi borde annonsera om. Vissa konserter behöver inte så mycket annonsering för det kommer ändå mycket folk.

Utmanande att hitta och hålla lärare

Somliga medborgarinstitut har konstaterat att det är svårt att hålla kvar medislärare som arbetar på timlön för att ansvara för de fleråriga åtagande som grundläggande konstundervisning innebär. Men Raseborgs kulturinstitut har enligt Maarit Hujanen inte haft det problemet.

MH: Vi har egentligen inte haft svårt att hålla kvar lärare vid medis som kan sköta den grundläggande konstundervisningen. Vi har tre lärare som arbetat hos oss de senaste tio åren. Det är värre när jag tänker på att hitta nya lärare i grundläggande konstundervisning. De gamla är jättebra, faktiskt.

MH: Jag vet inte vad det beror på, om det beror på hela samhället, men lite yngre lärare som börjar saknar inställningen att de har ett ansvar för verksamheten tio år in i framtiden. Det tar ganska länge för ett barn att gå hela lärostigen inom grundläggande konstundervisning. Familjer klagar ibland när lärare byts ut. Just nu har vi inte det problemet, men när de lärare vi har nu blir äldre och går i pension så kan det vara svårt att hitta nya.

MH: Arbetssättet verkar nu för tiden mera gå ut på att man stannar någonstans i ett par år, fortsätter vidare och söker den bästa platsen för sig själv. Och det är svårt att få människor att flytta hit, det är lite smått och avlägset när man ser på Raseborg från Helsingfors eller andra större orter. Det är också svårt att engagera svensk- eller tvåspråkiga lärare. De försvinner till Helsingfors, Åbo, Åland eller till Sverige. Och de gör det eftersom vi inte kan erbjuda dem en fast anställning, utan bara vissa timmar under veckan. Men det kan passa bra för dem som själva har barn hemma och vill jobba halvtid. Jag saknar kanske engagemang i dagens arbetsliv, man vill bara utföra arbetet, inte utveckla verksamheten.

Egna utrymmen behövs

MH: Vi har många byggnader, två i Ekenäs och två i Karis, och så har vi utrymmen i Hangö och Ingå. Det gör oss annorlunda än många läroanstalter som kanske bara har ett fåtal lokaler. Vissa lärare är enhetsföreståndare för sin byggnad. De många husen beror på att det var två institutioner som slogs samman.

MH: Musikundervisning kan man inte arrangera var som helst. Vi kommer inte så gärna till skolorna. De har inga förvaringsutrymmen, och vi behöver teknisk utrustning och högtalare och de vill inte att vi använder deras. Vi måste ha egna hus, där undervisningens ljudnivåer inte stör andra grupper. Då vi har musiklektioner på medis klagar till exempel språkgrupperna ibland på att de inte kan höra sin undervisning. Vi behöver egna byggnader så vi kan titta på läsordningarna och ordna så att musikundervisningen inte krockar med andra grupper som störs av den.

MH: Eftersom det är meningen att vi ska samarbeta mer med skolorna så borde kommunerna prata med oss då de bygger nya skolbyggnader. De borde planera med förvaring och ljudisolering. Vi kan inte ha det så att vi är deras hyresgäster men de ger oss ingenting utom utrymmet. Vi har lite speciella krav.

MH: Ekenäs är den största orten för oss, där finns 283 elever inom musikinstitutet. Ingå som är minst har 60. Karis är på andra plats, Hangö tredje. Ingå och Hangö kommuner anvisar oss ställen där vi undervisar, ofta skolornas musikutrymmen. I Ekenäs och Karis har vi egna hus. Det har fungerat bra med kommunerna, vi har en bra relation. Kommunerna involverades också före sammanslagningen och godkände den.

MH: Vissa av våra lärare träffas aldrig. Raseborg är 90 km brett, och så finns ännu Ingå till öster och Hangö till väster. Vissa vill hållas nära sitt hem och vill inte åka från Hangö till Ingå. Det finns lite svårigheter där också. Men lyckligtvis har vi också lärare i Helsingfors som pendlar till Hangö varje dag.

Växlande elevunderlag

MH: På vissa orter är elevunderlaget ganska svagt, som till exempel i Hangö där en del av industrin har försvunnit. Sedan Ovakos stålverk i Koverhar lades ner 2012 har antalet barn i kommunen minskat med en tredjedel. Jag diskuterade med bildningsdirektören Karl-Erik "Lelle" Gustafsson som sade att de kommer att ha svårt att upprätthålla alla skolor med en sådan minskning i elevantalet. Det kommer kanske ny industri till orten, men det påverkar små kommuner ganska mycket då den här sortens saker händer. Så vi har det lite knaggligt med Hangö, men som tur har vi enhetsföreståndare på orten och ett par andra lärare som pendlar dit så vi har kunnat fortsätta arrangera musikundervisning. Vi måste hålla ögonen på det sjunkande elevantalet.

MH: I Ekenäs har vi köer i vissa populära instrument som piano och violin. Vi kan inte ge fler lektionstimmor. Kommunerna har en viss kvot som de betalar för. I Ekenäs är den kvoten full, lärarna har fullt upp. Men det är ett fåtal elever som köar. Nästan alla andra elever kommer in, bara det finns instrument för dem. Ibland kan vi styra elever vidare till medis från musikinstitutet, om de vill börja just med piano. De kan börja där och vänta ett år på att få börja på musikinstitutet.

MH: Musikinstitutet har undervisning också i Karis, Fiskars och Ekenäs, och tidigare också i Svartå men elevunderlaget blev så pass dåligt där. Svartåborna åker till Lojo för sina musiklektioner. Medborgarinstitutet arrangerar musikundervisning också i Svartå. Vi överväger att börja med musikundervisning i Fiskars, vissa föräldrar där har tagit kontakt med oss om saken. Vi har många elever därifrån som åker fram och tillbaka till musikundervisningen, det handlar om ett tjugotal elever där som kunde slippa många resor. Det är bättre att våra lärare åker dit än att familjernas liv kretsar så mycket runt barnens hobbyer. Det är under behandling.

Enklare inträdesprov

MH: Vi har inträdesprov, men i samband med att vi förnyade vår läroplan enligt de nya grunderna så har vi gått in för en lite enklare modell. Om eleven absolut vill komma in på ett visst instrument så blir det alltid svårare. Några enstaka elever har valt att börja på musikinstitutet i Karis istället och ta sina pianolektioner där.

Undervisningspråk inget problem

MH: I grupperna fungerar undervisningen både på finska och svenska. Lärarna behärskar bägge inhemska språken. Språken varierar lite mellan orterna, i Ekenäs är huvudspråket ofta svenska, i Ingå är det

finska. Men så finns det orkestrar och sammankomster där språken blandas och då talas båda. Om det bara finns en elev som enbart talar svenska eller finska så översätter läraren. I den individuella undervisningen talar man barnets språk.

MH: Musiklekis ordnar vi som en språkdusch. Det är en lärare som håller på med det.

Långsiktig nytta av musiklekis

MH: Vi fick projekt pengar för att ordna musiklek i dagisar ifjol och året innan. Då var det en musiklekis lärare som gick runt i dagisarna och undervisade. Nu fortsätter vi med det i förskolorna, men vi gör det med egna medel. I år fick vi inga pengar, men vi tänkte att det är så pass viktigt att vi fortsätter. Vi har en lärare som undervisar på finska som åker runt till olika förskolor, en annan på svenska. Vi når ca 300 barn, varje förskola får besök en gång i månaden.

MH: Det är viktigt att satsa på barnen. Det är bra att vi når sådana grupper där barnen kommer från lite lite blandade familjer, så når vi också dem som inte får musiken hemifrån. På det här viset kan vi sänka tröskeln för dem helt enkelt.

Gymnasiesamarbete

MH: Så har vi ett samarbete med gymnasierna, där våra elever kan få vissa musikkurser tillgodo i gymnasiet. Vi ska formulera om avtalet nu på grund av vår nya läroplan. Det handlar om hur mycket man måste studera för att fylla gymnasiernas krav. En elev som går ofta hos oss får ett intyg som hen kan visa i skolan och få vissa kurser ersatta. De får lite bättre undervisning på det här viset.

Aktiva föräldraföreningar

MH: Vi har stor hjälp av lokala föräldraföreningar som organiserar konserter, föreläsningar, kaffeservering på konserterna, och ibland köper de instrument åt oss. Föräldraföreningar köpte en klarinett till undervisningen i Hangö. De har också skaffat pengar till en fagott eller nåt. Det finns en föräldraförening i Hangö, en i Ekenäs, en i Karis. Varje år delar de ut stipendier åt elever som t.ex. förbättrat sina betyg, 30–100 euro per stipendium. Lions och andra föreningar donerar pengar.

10.12 Sydkustens ordkonstskola: Agneta Eriksson, direktör för Sydkustens landskapsförbund, Monica Martens-Seppelin, rektor för Sydkustens ordkonstskola

Intervjun med Agneta Eriksson, direktör för Sydkustens landskapsförbund, och Monica Martens-Seppelin, rektor för Sydkustens ordkonstskola, gjordes på Sydkustens landskapsförbunds kontor i Helsingfors 25.10.2018.

Sydkustens ordkonstskola har verksamhet i elva av sina medlemskommuner: Lovisa, Borgå, Sibbo, Helsingfors, Vanda, Esbo, Kyrkslätt, Raseborg, Kimitoön, Pargas och Åbo, men inte i Grankulla, Sjundeå, Ingå, Lapträsk eller Hangö. I Hangö arrangerades tillfälligt verksamhet. Sydkustens ordkonstskola ger grundläggande konstundervisning i fyra kommuner där kommunen har godkänt läroplanen. Men i de flesta kommuner ordnas ordkonstgrupperna som lokala samarbeten. Ordkonstskolan har inget skolhus utan verksamheten ordnas lokalt i skolor, bibliotek, kulturhus eller dylikt. Kansliet finns i Victoriakvarteret på Busholmen i Helsingfors.

Bakgrund

AE: När man minskade på konstämnen i skolan så var den grundläggande konstundervisningens allmänna läroplan något av en kompromiss för att fortsättningsvis ge konstundervisning i landet. Det var många stora utbildningsreformer som genomfördes under början av 1990-talet. Man satsade jättemycket på utbildningen.

AE: Sydkustens ordkonstskola startade i Åboland 1994, då lagen om grundläggande konstundervisning kom till. Då fanns ännu länen, Åbo och Björneborgs län, och då startade ett pilotprojekt på svenska för på minoritetsspråket var det tillräckligt smått. Nagu och Åbo, det startade på flera orter. Åbolands kulturråd höll i trådarna. Konstkommissionen betalade projektet. Då var det främst författare som var lärare. Henrik Jansson, Sanna Tahvanainen. Sedan arrangerades en utbildning för ordkonstlärare tillsammans med Åbo Akademi, fortbildningscentralen ordnade en 12 dagars utbildning för ordkonstlärare. Det var starten, men sedan dess har verksamheten vuxit stadigt och nått fler kommuner.

MMS: För tio år sedan fick vi tillstånd för grundläggande konstundervisning i Borgå, tre eller fyra år sedan i Sibbo. År 2018 fick vi tillstånd för undervisning i Pargas och Helsingfors. Vi tar 75 euro per termin per elev för grundläggande konstundervisning. För dem som inte deltar i GKU så kostar det 55 euro. Vi ger avgångsbetyg, men det är ganska sällan någon blir utexaminerad. 2015 var det två personer och en år 2019. Det är endast i Borgå som den grundläggande konstundervisningen har pågått tillräckligt länge för att eleverna skall uppnå 500 timmar.

AE: Sydkustens ordkonstskola har sin läroplan godkänd i Helsingfors och Pargas, men erhåller inget finansiellt understöd från kommunerna fastän kommunerna erhåller statsandelar för grundläggande konstundervisning på basen av sitt invånarantal.

MMS: Vi har minst fem elever per grupp, och max 12. Men om det kommer 13 eller 14 elever så slänger vi inte ut någon. Men om det kommer 20 elever, som till exempel i Kyrkslätt där det blev jättepopulärt, så försöker vi i mån av ekonomisk möjlighet skapa två grupper.

Verksamhet i Österbotten

AE: Nu börjar en systematisk ordkonstverksamhet i Österbotten. KulturÖsterbotten och Centret för livslångt lärande (CLL) har tagit modell av vår utbildnings för ordkonstlärare. Första modulen ordnades i oktober. Jakobstads kommun har fått finansiering för att starta upp grundläggande undervisning i ordkonst. Projektet omfattar Jakobstad med omnejd. Lisen Sundqvist arrangerar, bloggaren Ellen Strömberg kommer att gå runt i skolor och berätta om vad ordkonst är. Vi har länge haft lust att inleda samarbeten i Österbotten och försökt att hitta någon som tar lyra där. Nu har det lyckats.

Berättande utvecklar språket

AE: Vi har inga inträdesprov. Om eleverna börjar när de är sju år så kan alla kanske inte skriva så bra ännu. Man kan vara dålig på rättskrivning, men bra på att berätta. Och det om något är språkutvecklande. I Sverige är de mer inriktade på att man ska vara författare, men det är inte vår målsättning. Vi brukar ge ut redigerade antologier, som till exempel *Tidsbubblan*, med elevernas berättelser, så vi visar eleverna att deras arbete leder till nåt. Att skapa och hitta på en berättelse är det viktigaste, om man gör det så blir man småningom intresserad av att det skrivs rätt också. Det är en riktning som stöder det som de är svagare på.

Från 0 till 15 år, men mest populärt under lågstadiet

AE: De flesta ordkonstgrupperna undervisar årskurserna 3–6. Men Sydkustens ordkonstskola arrangerar också småbarnsordkonst från och med 0-åringar. Det fungerar som en förberedande undervisning för ordkonsten. Det är en verksamhetsform som hela tiden utvecklas och får större efterfrågan.

MMS: Ordkonstgrupper finns ända upp till årskurs 9. Ärligt talat så blir det direkt svårt att få elever högre upp i högstadiet. Då ordkonsten börjar konkurrera med andra hobbyer, och då är det lätt att ordkonsten faller bort. Framst arrangerar vi grupper för årskurserna 3–6, då går de helst på timmarna och är mest ivriga. Men också åk 1–2. Ordkonsten har möjlighet att vara uppsökande i sin verksamhet.

AE: Det är en billig undervisningsform att arrangera, och den är inte alls exkluderande. Många andra hobbyn förutsätter någon typ av fallenhet och kanske föräldrarnas engagemang. Den här verksamheten stöder uttryckligen språkutvecklingen, och det kan vara avgörande för skolgången för barn som har olika förutsättningar hemifrån.

MMS: Vår verksamhetsmodell är att med skolprojekt nå alla i en årskurs. Vi kan inspirera lärarna att använda de metoder som utvecklats inom ordkonst, men vi vill också visa på att man kan utöva det här som hobby och att alla kan vara med. Det är fortfarande främst flickor som deltar, och få pojkar. Det samma gäller ordkonstlärarna, bara en av elva lärare är manlig. Det finns några riktigt ivriga pojkar i grupperna, men de är färre. I vissa nybörjargrupper har pojkarna till och med varit flera.

Utrymmen kan vara en utmaning

MMS: För att överhuvudtaget få barn att vilja delta i ordkonstundervisningen måste vi vara nära där de finns. I skolor, kulturhus eller bibliotek. Men främst skolor, och i klassrum och bibliotek. Deltagandet varierar från år till år, beroende på målgruppen, hur barnen kan röra sig på orten, och ifall ordkonstledaren gå efter barnen till en skola och hämta gruppen till undervisningen.

MMS: Utrymmena varierar lokalt beroende på vilka samarbetsparter vi har. I Borgå samarbetar vi med Borgå Ungdomsförbund, BUF, och konstskolan, med flera. I Pargas samarbetar vi både med skolan och biblioteket. Eller så undervisar vi på allaktivitetshallar. Det beror på vilka utrymmen som finns på orten.

AE: Men vi konkurrerar också om lokalerna med andra organisationer. På Drumsö kunde vi till exempel ha en ordkonstgrupp, men p.g.a. utrymmesbrist kunde vi inte starta.

MMS: Det kan vara ett hinder att hitta utrymmen. De är så gott som alltid gratis om vi samarbetar med kommunen. Åt Ungdomsförbundet betalar vi en liten summa. Verksamheten kan arrangeras till en låg kostnad. Vi har väldigt lite utgifter för material och lokaler. I princip kan vi ordna det med papper och penna, fast vi nog också har annan rekvisita. I stort sett är det bara fråga om lönekostnader.

Egna utrymmen en bra sak för engagemang och kollegiet

AE: Det har varit en liten utmaning att få alla barn och föräldrar att känna att de faktiskt går i en skola, att det är ett seriöst engagemang. Det är lite svårare när man inte har en egen byggnad, ett särskilt ställe dit de kommer. Då är det viktigt att de som jobbar med utbildningen känner att de är del av ett kollegium. Att de kan utbyta information om hur de har gjort. Också om det finns en läroplan och en terminsplan så gör man ändå saker på sitt eget sätt. Då är det bra att lärarna kan jämföra och diskutera och få tips av varandra. Både sådana som varit med längre och kortare tid möts.

MMS: Vi upprätthåller också en regelbunden kontakt då lärarna ofta är ensamma på sina egna orter. Vi ordnar gemensamma möten då lärarna planerar tillsammans och diskuterar frågor som är aktuella. Lärarmöten ingår i anställningen. Vi reser till Åboland och träffar dem som är där. Det är givande, alla vill gärna träffas. Tiden räcker inte till för diskussionerna.

Lika många finansieringsmodeller som grupper

MMS: I princip har vi tjugo olika finansieringsmodeller, lika många som vi har ordkonstgrupper. Vissa grupper samarbetar med Arbis, andra får finansiering från Regionförvaltningsverket. I Kyrkslätt får vi statsunderstöd för klubbverksamhet.

Sydkustens ordkonstskola har fått 12 000 euro från regeringens spetsprogram för att främja skolsamarbeten, och tack vare de pengarna kan de finansiera fem grupper till – pengarna räcker långt eftersom ordkonst är en gruppundervisning och lärarlönerna är egentligen den enda utgiften. Helst skulle Sydkustens ordkonstskola ansöka om egna statsandelar baserade på undervisningstimmar från Undervisnings- och kulturministeriet, vilket skulle ge skolan betydligt större summor än kommunerna får i invånarbaserade statsandelar. Men i praktiken är det omöjligt, nya tillstånd har inte beviljats på flera år.

Långsiktigt ansvar, kortsiktig finansiering

AE: Alla skolor utan egna timbaserade statsandelar har problem med långsiktigheten. Trots att man har statsandelar för en del av undervisningen så kan förskjutningar i kommunernas finansiering påverka anslagen. Vi mindre läroanstalter som ansöker om finansiering varje år kan aldrig veta hur det ser ut. Vi får ingen klumpsumma som vi kunde fördela, utan varje grupp måste söka för sig själv, så det finns femtioelva olika möjligheter för finansieringsmodell. Hem och Skola, föreningar, Regionförvaltningsverket, och så vidare ...

MMS: Det blir splittrat och långsiktigheten lider. Vi litar på vissa av bidragen men måste ändå ansöka om dem varje år. Alla bidrag är ettåriga, inga är treåriga.

AE: Utan vissa pålitliga bidrag som vi upplever som säkra, från till exempel Svenska kulturfonden och Konstsamfundet, så skulle det inte gå. Det fungerar så länge som vi har en bra verksamhet som funkar, som vi tror på, och som är nyttig. Särskilt ordkonsten stärker kunskapen om det egna språket och kulturen.

MMS: Vi har ändå vågat erbjuda fasta anställningar trots att all vår finansiering är osäker. Vi har en kortsiktig finansiering, men ändå långsiktiga förpliktelser. Vi måste kunna erbjuda 500 timmar undervisning för eleverna, men den långsiktiga finansieringen saknas. Många aktörer har fungerat länge, de ger till exempel dramaundervisning, men de kan inte kalla det för grundläggande konstundervisning för de saknar en trygg finansiering och därmed förutsättningarna för att skapa en långsiktig verksamhet.

Lagstadgad verksamhet utan finansieringsplan

AE: Har man skapat ett system så måste det också finnas en finansieringsplan, men det finns det inte för den grundläggande konstundervisningen. Varje ämne som tagits upp i listan måste ha en finansieringsplan. Både på svenska och finska. Här finns definitivt en stor skillnad i språkgrupperna. Man får aldrig samma större massa på svenska som finns på finska. Vissa konstformer kan man upprätthålla med höga terminsavgifter om man riktar sig till en elit. Men då tar man ett långt steg bort från det som är avsikten med grundläggande konstundervisning. Om man ger individuell undervisning så är det jättedyrt. Till exempel vid musikinstitutet måste det vara så. Men också där börjar man ge mer gruppundervisning. Ordkonst ger man i grupper, men de är väldigt små. Det kan inte göras i stora grupper.

Ett nytt ämne måste bygga upp sin efterfrågan

Ordkonst är ett ganska nytt ämne inom den grundläggande konstundervisningen, och det är många elever, lärare och föräldrar som inte riktigt vet vad det innebär.

MMS: Medvetenheten på fältet är ganska låg gällande vår konstform. Vi måste nå föräldrar och lärare. Få av föräldrarna har utövat ordkonst själva, så de kommer inte på samma sätt att tänka på att erbjuda

det åt sina barn. Vi förklarar mycket av vår verksamhet för föräldrarna, för barnen kanske inte är så bra på att själva förklara vad de gör på timmarna.

AE: Och lärarna vet kanske inte heller. Vi har en mission att upplysa om vad ordkonst egentligen går ut på. Ordet ”ordkonst” kanske inte uttrycker så tydligt vad det är fråga om. I Sverige existerar inte begreppet. De sysslar med motsvarande saker, men inte lika systematiskt som vi gör.

MMS: Det har blivit bättre med åren, men det känns som att trampa i träsket. Där vi har en etablerad verksamhet så finns det medvetenhet. Men på andra ställen har vi misslyckats med att starta nya grupper för vi har inte fått tillräckligt med deltagare.

AE: På basen av våra upplevelser så är det, precis som inom många konstformer och hobbyer, gruppen som avgör. Om centrala barn i gruppen vill vara med så är alla med. Eller om det finns en jätteentusiastisk lärare. Men det måste finnas en tillräckligt stor massa. På orter där det inte finns så många invånare eller de är spridda över stora områden så måste vi finnas direkt bredvid skolan.

MMS: Men å andra sidan så kanske det på mindre orter inte finns så mycket annan fritidsverksamhet att konkurrera med, så det kan vara enklare att få deltagare.

Tvärkonstnärlig konstutbildning

MMS: Konceptet Konststegen i Borgå går ut på att alla konstformer samarbetar. Tanken är att barn ska kunna välja fritt mellan olika konstformer och avlägga de 500 timmar för sin allmänna lärokurs på det viset. Samarbetet har varit jättelyckat.

MMS: Det skulle vara bra med mer jämlikhet mellan konstformerna. Det finns nio konstämnen inom den grundläggande konstundervisningen, men musiken går främst. Gränsdragningarna och konkurrensen mellan konstformerna kunde luckras upp. Det är väldigt strikta regelverk och strukturer, och en smula rörtänk i jämförelse med vad barnen själva kan tänkas vilja ha. Det är kanske inte så många som spontant vill ta violinlektioner i nio år, kanske man kunde pröva på lite annat, ordna bredare samarbeten, erbjuda olika verksamhetsformer och alternativ. Det är en bra tanke att undervisningen ska vara målinriktad och följa en läroplan, och man måste följa upp undervisningen för att eleverna ska bli skickliga på något. Men det måste också finnas spelrum och alternativ för barnen.

Långsiktighet är ett problem för allmän läroplan

AE: Om man inleder grundläggande konstundervisning i ordkonst, då har man också en skyldighet att ge undervisning tills eleven har fått sina 500 timmar och blivit utexaminerad. Terminerna kan vara ganska korta. Vi börjar den 1 september och slutar den sista maj. Vi har kortare terminer än de flesta, men kompenserar med vissa sommarläger.

MMS: Därför har det också gått så långsamt. Vi ska kunna garantera att vi kan ge de 500 timmarna undervisning, och hålla uppe kvaliteten i undervisningen. Vi ordnar 12–13 gånger undervisning per termin, det är i princip i tre månader per termin som vi undervisar. Vårterminen är lång och slutar i april. Det blir ju också dyrare för deltagarna ju mer undervisning man ger. Vi har valt att göra så här för att kunna ha fler grupper. Barnen orkar inte heller komma till gruppen i december och maj, för då börjar de vara skoltrötta.

10.13 Musik- och kulturskolan Sandels: rektor Leif Nystén (Helsingfors)

Intervju med Leif Nystén, rektor för Musik- och kulturskolan Sandels i Helsingfors, gjordes på Sandels 17.9.2018.

Leif Nystén har varit rektor för Musik- och kulturskolan Sandels sedan 2003, och var ordförande för Musikläroinrättningars förbund från 2006–2015.

Musikinstitutens historia

LN: Då det finländska musikundret började byggas upp uppstod det som en medborgarrörelse. I en viss socken eller region beslöt man sig för att det behövdes ett musikinstitut. Det kunde startas en rörelse för musikinstitutets främjande, och då det fanns en juridisk institution och man kunde visa på att det fanns ett behov för institutet, då kunde det erhålla statsunderstöd för verksamheten. Kommunen involverades ofta i verksamheten. Det var en prestigefråga att varje stad skulle ha en stadsorkester till exempel. Det fanns orkesterföreningar som uppträdde med kanske två eller tre konserter årligen. När det grundades ett musikinstitut skede en korsbefruktning mellan institutet och orkesterföreningen, som inte sällan slutade i att kommunen tog över orkestern och startade en stadsorkester. Även körerna spelade en viktig roll.

LN: På 1960-talet kom den första lagen om musikinstitut. Ett tiotal institut började få finansiering på regelbunden basis. Efter det har systemet vuxit och vuxit, och på 1990-talet nådde det sin kulmen. Efter det började en utjämning eller till och med en nedgång. Och ungefär samtidigt som begreppet ”grundläggande konstundervisning” blir etablerat. Då börjar alla andra sorters konst att inordnas i musikundervisningens modell.

LN: Redan då sade kritikerna att musikundervisningen tar längre, och måste påbörjas tidigare än andra typers konstutövning. Alla konstämnen har inte samma sorts tekniska substans i undervisningen. Då kom man på idén att införa en allmän lärokurs. Vissa konstämnen klarade sig alldeles bra med en allmän lärokurs, och tog i praktiken aldrig i bruk den fördjupade lärokursen.

Allmän läroplan, historia

År 1992 slogs samlades all konstundervisning för barn ihop under etiketten ”grundläggande konstundervisning”. Den första lagen om grundläggande konstundervisning trädde i kraft 1992. Lagen förnyades år 1998 med lagen (633/1998) och förordningen (813/1998) om grundläggande konstundervisning, som trädde i kraft i början av 1999. Reformen förenade de tidigare separata lagarna om grundläggande konstundervisning och om musikläroverk.

LN: Det som de nya lagarna om grundläggande konstundervisningen utgick från som samhälleligt fenomen var musikundervisningen, eftersom den hade de längsta traditionerna. Undervisningen byggde på ett centraliserat system med kursexamina. Det ordnades årliga slutprov i olika ämnen, proven uppgjordes centralt och skickades ut till musikinstitutet, lite som studentexamen. Eleverna bedömdes enligt dem, och om eleverna inte kunde de sakerna som satts upp som målsättning så var de bara tvungna att fortsätta studera, tills de kunde dem.

LN: Sedan 2011 har det också funnits en allmän läroplan för de olika konstinriktningarna. Under 2005–2011 hade vi ett system där eleven kunde samla på sig 10 moduler av undervisning, också från olika konstarter, för att avlägga en allmän läroplan. Men jag har knappt några belegg alls för att någon elev skulle ha utexaminerats på basen av den.

LN: Min upplevelse är att den allmänna lärokursen är ganska luddig och illa ogenomtänkt. För det första, om man jämför Utbildningsstyrelsens grunder för den allmänna och den fördjupade läroplanen så är de väldigt lika, från sida till sida. Den stora skillnaden är omfattningen, den allmänna lärokursen omfattar 500 undervisningstimmar och den fördjupade 1300.

Allmän och fördjupad läroplan

LN: Min personliga åsikt är att hela verksamheten är överreglerad. Det skulle vara bra att ha en enda lärokurs istället för två olika. Det ska inte vara så invecklat, man ska helt enkelt undervisa barn så att de

lär sig. Att lära barn att spela och sjunga borde inte vara komplicerat. Men det blir komplicerat, särskilt i huvudstadsregionen. Det är inte lika svårt i resten av landet. Till exempel i Jakobstad. Det är den allmänna läroplanen som skapar förvirring bland beslutsfattarna. Den allmänna lärokursen saknar en struktur, i praktiken har ingen kunnat visa på hur man inom den allmänna undervisningen skulle undervisa på ett annat sätt än inom den fördjupade lärokursen. Särskilt om det handlar om att undervisa små barn.

Nystén lyfter fram det första åtgärdsförslaget i rapporten ”Taiteen perusopetuksen opetusuunnitel-
mien perusteiden ja pedagogiikan toimivuus” som Nationella centret för utbildningsutvärdering publi-
cerade 2012, nämligen att granska huruvida det behövs två olika lärokurser inom den grundläggande
konstundervisningen.

LN: Men där kommer politiken in. Den allmänna lärokursen har ingen relevans utom i huvudstadsregi-
onen och i de större städerna. I Helsingfors, där efterfrågan på konstundervisning är stor, har det uppstått
en marknad för konstundervisning där flera aktörer är hänvisade till att undervisa den allmänna lärokur-
sen. Och ministeriet kan inte bevilja dem undervisningstillstånd, för då skulle det tillkomma finansiering
i form av statsandelar per undervisningstimme.

LN: Men Helsingfors stads utredning ”Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä”
från 2016 målar upp den fördjupande lärokursen som elitistisk, och menar att det inte är en demokratisk
verksamhet.

Nya läroplanen

LN: Med de nya läroplansgrunderna från 2018 har man slutat med bedömningssystem baserade på yttre
kriterier, konkreta prov som man måste kunna prestera – det vill säga att om du klarar av att spela det här
stycket så klarar du kursen. Nu bygger istället den nya undervisningen på att eleven ställer upp sina egna
målsättningar, och utvärderingen utgår från hur väl eleven klarar av att uppfylla dem. Och målsättning-
arna kan göras upp som längre eller kortare steg, beroende på hur eleven föredrar. Några konkreta yttre
krav ska inte finnas.

LN: Men nivåerna måste ändå kunna fastställas. Lagen definierar den grundläggande konstundervis-
ningen som en från nivå till nivå fortskridande undervisning. Men nu har alla läroanstalter sina egna
tillämpningar av de här nivåerna. Tidigare var det mycket likriktat.

Fria bildningen och gku

LN: 2010 stöpte man om lagen om fritt bildningsarbete, och verksamheter som låg under andra lagar fick
komma inom det fria bildningsarbetet, det vill säga medborgarinstitut, arbetarinstitut och folkhögskolor.
Det som blev nytt var bland annat att det fria bildningsarbetet fick börja ordna undervisning som föll
under flera andra lagar, bland annat den grundläggande konstundervisningen.

LN: Staten gav det fria bildningsarbetet rätt att börja ordna kompetensutbildning, ofta i samarbete
med någon högskola. Till exempel Västra Nylands Folkhögskola har en linje i juridik som motsvarar 60
studiepoäng vid Åbo Akademi. Det finns ett slags gentlemen's agreement angående den grundläggande
konstundervisningen, om att ifall det finns ett musikinstitut vid orten ska ett medborgarinstitut inte
ordna undervisning i de samma ämnena, om det inte är fråga om klart annorlunda verksamhet.

LN: Och dem som det här angår, det är de som sysslar med enbart musikundervisning i huvudstadsre-
gionen. Här har det uppstått en indelning i ”upstairs” och ”downstairs”, med musikinstitutet ”där uppe”
och medborgarinstitutet och fria fältet ”där nere”. Helsingfors stad monterar gradvis ner finansieringen
till gamla institutioner som musikinstitutet till förmån för de nya och sexigare (och mer ”demokratiska”)
institutionerna med sin allmänna läroplan. Men allt beror egentligen på en dålig lagstiftning, om lagstift-
ningen skulle revideras så kunde vi komma bort från allt det här och marknaden kunde reglera sig själv
på ett mer ändamålsenligt sätt.

LN: Men om tjänstemännen skär ner i kommunernas stöd till instituten, då måste instituten i nåt skede
börja skära ner i sina undervisningstimmar, och då får de mindre egna statsandelarna och det uppstår en
ond spiral.

Mästare och gesäll-tänk

LN: Dans är en vinnare för oss. Alla musikinstitut ordnar inte dans, men alla musikinstitut med ministeriets tillstånd har också tillstånd att ordna dansundervisning. Dansundervisningens ideologi är lite liknande som musiken, att det är en långsiktig undervisning, en färdighet som lärs ut av en mästare som undervisar en lärling. Ett upplägg med mästare och gesäll är vad det här går ut på.

LN: Bildkonsten har i sin tur alltid varit en gruppundervisning. Dansen också, i och för sig. Men det är därför som musikundervisningen är dyr i förhållande till dem. En lärare undervisar en elev, eller flera pedagoger som tar sig an en elev. Det behövs ackompanjatörer, som alla är högt utbildade musiker och pedagoger.

LN: Man kan tala massor om vad det har för nationalekonomisk effekt. Musikfestivaler inbringar i regel mer pengar än de kostar. Inlärningsresultaten förbättras om barnen sysslar med musik, och så vidare. Det borde finnas ett större kommunalt ansvar, ett större engagemang. Vi ordnar ju det här för kommunens räkning. De slipper ett väldigt ansvar för personal och fastigheter genom att utlokalisera verksamheten till privata aktörer.

Skolsamarbeten och musikleks på daghem

Leif Nystén betraktar regeringens spetsprogram som en bra idé, trots att den ekonomiska insatsen är så liten att han kallar den "kosmetisk".

LN: Idén är bra. Vi har lyckan att verka i stadens fastighet, som vi betalar hyra för. I byggnaden finns en ungdomsgård, ett gymnasium, tidigare också ett högstadium, och i närheten finns det lågstudier. Vi har ett bra läge och goda möjligheter att samarbeta med skolor. Ett problem för den grundläggande konstundervisningen är att utrymmen är dyra, och det är en faktor som bidrar till den ojämna tillgången i konstundervisning. Ett tätare samarbete av den sort som spetsprogrammet beskriver skulle göra det möjligt för den offentliga sektorn att utvidga konstundervisningen utan stora investeringar i större undervisningsutrymmen. Men överlag anser Nystén att det skulle vara bra om konstundervisningen i större utsträckning kunde komma till barnen, istället för att barnen ska komma till undervisningen. Framför allt för de minsta barnen.

LN: Vi borde vara på dagisarna och ordna musiklek för barnen. Det ska inte vara så att föräldrarna hämtar trötta barn hit till musiklektioner efter klockan fem.

Sandels har tack vare understöd från finlandssvenska fonder kunnat arrangera musiklek vid kommunala dagis, vilket gynnar både barnen och dagiset, men på lång sikt även Sandels då skolan byggt upp sitt framtida elevunderlag. Men Nystén anser att det borde ordnas mycket mer konstundervisning vid dagis.

LN: Här finns en stor utvecklingsmån. Delvis handlar det om pengar, men det skulle inte behöva vara så dyrt, bara omkring tio euro per månad per barn. Mest handlar det om attityder. Dagisarna vill inte att vi ska komma in om vi tar betalt för tjänsten. Den demokratiska aspekten blir besvärlig. I vissa kommuner har somliga dagis gått med på att arrangera musiklek trots att alla föräldrar inte vill betala för den tjänsten. Och då har man gjort så att de barn vars föräldrar inte kan eller vill betala går ut på gården medan de andra har musiklek.

Exemplet illustrerar hur konst och kultur, med alla deras utmärkta effekter, både kan överbygga sociala ojämlikheter men lika gärna kan förvärra dem.

LN: I Helsingfors vill man inte ha det så, men i så fall borde alltsammans ordnas avgiftsfritt. Och det håller jag med om.

10.14 Helsingfors stad: Specialplanerare Nina Gran, och planerare Petri Rostedt, vid Helsingfors stads avdelning för kultur och fritid (Helsingfors)

Intervjun med specialplanerare Nina Gran och planerare Petri Rostedt vid Helsingfors stads avdelning för kultur och fritid gjordes i Helsingfors 9.11.2018.

Helsingfors stad betonar tillgängligheten inom den grundläggande konstundervisningen. Den grundläggande konstundervisningen på svenska utökades 2018 med bland annat ordkonst, arrangerat av Sydkustens ordkonstskola, och undervisning i drama på svenska som arrangeras av Föreningen Drama och Teater.

Regional omfördelning

NG: Helsingfors stad har gått in för en strategi av delaktighet och tillgänglighet. Helsingfors har väldigt aktiva beslutsfattare och de uttalade satsningarna på delaktighet är påtagliga.

PR: Helsingfors stad gjort utredningar om kulturutbudets geografiska placering i staden, som visade att den största delen av kulturinstitutionerna ligger inom en tre kilometers radie från Tölövikens och att tillgången till kultur varierar kraftigt i olika delar av staden.

NG: Biblioteken är också kulturhus, vi finns inom samma administration och funderar på hur vi tillsammans kan vara mer tillgängliga för barn, unga, familjer, och seniorer, framför allt äldre seniorer.

PR: En så här stor stad har mycket utmaningar. Varje stadsdel är en egen by och har olika förutsättningar att fungera. Vi har satsat mycket på östra och norra Helsingfors. Men utredningen visade att den grundläggande konstundervisningen är ojämnt fördelad i stan.

Det har föranlett åtgärder som har orsakat friktion med vissa etablerade kulturinstitutioner. År 2017 gjorde staden en nedskärning på 5 procent i finansieringen till de största statsunderstödda läroanstalterna, som främst är musikinstitut, och de medlen flyttades över till andra konstarter och mindre aktörer. Avsikten var att skapa större tillgänglighet.

PR: Nu finns det en stark politisk vilja att göra utbudet mer förmånligt, och främja tillgängligheten. Man ifrågasätter strukturer nu mer än för tio år sedan. Vi försöker ha en diskuterande attityd med fältet, alla vill ju ha mer pengar, ingen mindre. Men ändå måste man kunna omfördela resurserna på ett ändamålsenligt sätt.

NG: Vi är inte ute efter att skrota de stora traditionella läroanstalterna. De levererar goda resultat. Men vi tycker att de borde testa nya verksamhetsformer. Gruppundervisning kan vara bra, och det har visat sig att också den kan ha pedagogiska fördelar. Det handlar inte bara om att spara pengar. Men en större öppenhet efterlyses. Vissa läroanstalter är redan nu väldigt aktiva i sin näromgivning.

NG: Vi ser att den allmänna tillgängligheten är en viktig aspekt. En del kommuner gått in för att via dagvården erbjuda musiklekis. Men om föräldrarna måste betala för den, så leder det till att man plockar ut vissa barn vars föräldrar inte vill betala. Det är inte bra att segregera barn redan som små och plocka ut dem som inte har råd att betala.

Gallring bland gku-skolorna

Sedan läroplansgrunderna har förnyades 2018 har alla läroanstalter med tillstånd att undervisa från Helsingfors stad varit tvungna att skriva nya läroplaner och skicka in dem till staden för godkännande. I samband med det har staden gått igenom allihopa och gallrat.

NG: De olika tillstånden till läroanstalterna hade beviljats under årens lopp. Nu lade vi fram alla på bordet och granskade dem alla samtidigt. Eleverna och familjerna måste kunna lita på en viss kvalitet och framförhållning.

Det finns också annat än grundläggande konstundervisning

Det är viktigt att minnas att grundläggande konstundervisning bara är en del av all barnkultur och kulturpedagogisk verksamhet. Det finns mycket annat, också sådant som når ut till barn och unga mycket bredare, påminner Nina Gran.

NG: Barnkultur, konstfostrande fritidsverksamhet och olika sorters verksamhet som sker inom skolan och dagvården. Det finns utvecklingsprojekt, och både nationella och lokala satsningar. Det finns en hel palett av konstverksamhet för barn. Det är viktigt att se hur alla de här bitarna hänger ihop – den grundläggande konstundervisningen är alls inte hela svaret. I Helsingfors håller 16–17 procent av barnen på med grundläggande konstundervisning. Men man borde se all konstpedagogisk verksamhet som en helhet. Vi märker att många aktörer tycker att grundläggande konstundervisning inte är det enda rätta sättet, utan de föredrar att verka på andra sätt. Man kan uppnå jättegoda resultat på andra sätt också.

NG: Annegårdens konstcentrum för barn och unga har valt att inte erbjuda grundläggande konstundervisning, utan fem gånger två timmars konstpaket för skolklasser. Målsättningen är att varje klass ska kunna delta i programmet åtminstone en gång under sin lågstadietid. Klasserna arbetar fem gånger två timmar med någon konstart: drama, ordkonst, bildkonst eller något annat. De skapar något eget och får uppleva en konstnärlig process. Eftersom Annegården inte erbjuder grundläggande konstundervisning så kan den istället erbjuda lite åt många. På Annegården kan man prova på konstarter, och delta i verkstäder. Det är en engångsgrej, men eleverna får kanske lust att prova på annan konstverksamhet efter det.

Svenskan blir strategiskt lidande

Det som Nina Gran efterlyser är en långsiktigare svensk intressebevakning och ett kulturstrategiskt tänkande inom barnkultur och grundläggande konstundervisning på svenska.

NG: Många projekt som Undervisnings- och kulturministeriet sätter igång fallerar när det kommer till att förverkliga den svenska biten. Det är tyvärr vanligt att man glömmer att beakta tvåspråkigheten inom olika konstarter och barnkultur, vilket på sikt är fatalt. Det påverkar kvalitet, kompetens och rekrytering på det finlandssvenska kulturfältet. Det är alltför få som förstår sig på och bevakar de här kulturpolitiska frågorna.

NG: Utmaningarna ur svensk synvinkel är att det skulle behövas en långsiktig framförhållning, ett brett sektoröverskridande tänkande, och smidigt samarbete mellan fonder och kommunala och statliga strukturer. Nu görs det ofta kortsiktiga insatser, och man bygger aldrig upp någon långsiktig framtidsstrategi. De stabila strukturerna är finskspråkiga, och på svenska finns de kortare fondfinansierade projekten, men när de tar slut försvinner kunskapen och kompetensen som samlas inom dem. Då förvaltar ingen kunskapen, och den försvinner och det är synd, för det är ju ett resursslöseri.

NG: Man borde oftare gå in med svenska delsatsningar i finska projekt. Det är förstås inte svenska fonders uppgift att finansiera kommunala eller statliga verksamheter, men ibland behövs det en inledande vitamininjektion.

Ett bra nationellt projekt är Konsttestarna, som får stora fondmedel under tre år. Det är ett verkligt stort projekt, i alla fall mätt i antalet deltagare. Hur kunde man där exempelvis ännu tydligare visa att den finlandssvenska scenkonsten är en omistlig del av den finländska scenkonsten?

NG: Den språkliga tillgängligheten borde vi hävda starkare. Om det finns utbud bara på finska så skapar det inte tillgänglighet och delaktighet för dem som inte talar god finska. Det gäller både barn och äldre. Men svenskspråkiga uppfattas inte som en grupp som man behöver uppmärksamma särskilt. Man kopplar inte ihop begrepp som tillgänglighet med svenskspråkiga, det ligger så nära att det blir som en blind fläck. Det som behövs är att man tänker på svenskan redan från början av planeringen av en verksamhet. Alltför ofta tänker man enspråkigt, planerar enspråkigt, förverkligar enspråkigt, och på slutmetrarna smäller man panikartat in något svenskspråkigt inslag. Och sedan är ändå ingen nöjd. Jag är förvånad över att ingen av de resursstarka aktörerna har jobbat långsiktigt med de språkliga kvalitetsfrågorna. Det finns ändå en retorisk välvilja hos språkmajoriteten som borde omsättas i praktisk och målmedveten handling.

Transparens kring läroplanerna

NG: I samband med att läroplanerna förnyats, har vi ett krav, på att läroanstalterna ska lägga ut dem på sina webbplatser, men också under Utbildningsstyrelsen under E-perusteet. Då kan eleven och föräldrarna läsa om de pedagogiska metoderna och läroplanerna kommer också till alla andra läroanstalters

kännedom. Läroplanerna är inga affärshemligheter. Vi ser det här som en positiv förändring, det är bättre med öppenhet, ju mer man kan låna och förbättra, desto bättre.

Stora institutioner är också bra

NG: Det finns många kulturpolitiska frågor, bland annat huruvida det ska vara större eller mindre enheter. Små enheter ses som flexibla och alerta, men stora konstinstitutioner har också sina fördelar. De är viktiga för de är stabila, och erbjuder plattformar för nya verksamheter som till exempel publikarbete och utvecklad branschkompetens. Små institutioner har inte alls lika lätt att genomföra liknande långsiktiga satsningar, men de kan reagera och agera snabbt.

Utbildningsstigar behövs på bägge språken

NG: Många barn i Helsingfors och huvudstadsregionen är tvåspråkiga. Den geografiska närheten är ibland viktigare än språket för dem. Men det är viktigt för de olika konstarternas utveckling att det finns hela utbildningsstigar på bägge språken, och det är viktigt att vi nu kan erbjuda teater och ordkonst på svenska i Helsingfors. Det är avgörande att kunna erbjuda alla konstarter, för att på sikt kunna utveckla professionaliteten inom konstarten bland dem som undervisar. Men vi saknar ännu bildkonst på svenska.

NG: Det är viktigt att få undervisning på sitt eget språk. Många är flerspråkiga och alla deras hemspråk är viktiga. Svenskan får inte bli ett köksbords- och pulpetspråk. Konsten och kulturen är en utmärkt plattform, där kan man utveckla språket konkret i vardagen och med drömmar och visioner. Det är jätteviktigt att det på kulturfältet finns folk, som kan arbeta specialiserat och uttrycka sig nyanserat på svenska.

PR: De dynamiska skolorna är de nya skolorna. Det är nog samma sak med de stora finska musikskolorna.

NG: Det är synd, för vi skulle behöva nytänkarna och risktagarna, som har ett utvecklande grepp i undervisningen. Jag tycker det är viktigt att man inte blir bekväm på svenska. Kvaliteten och kompetensen är jätteviktiga för finlandssvenska aktörer inom vilken bransch som helst. Man måste kunna samarbeta med den finska sidan för att utveckla sitt substanskunnande. Och som svenskspråkig aktör kan man bidra med sitt eget perspektiv. Svenskspråkiga aktörer har ofta en bild av hur det funkar i ett större nordiskt sammanhang. Och då kan man känna att man kan spegla sig mot andra. Men för att göra det måste man gå utanför sin bekvämlighetszon. Då kan man spegla sitt kunnande och sin kompetens mot andra. Därför är det viktigt att få en svensk bit i de finska verksamheterna. Det ska inte vara så att det som sker på svenska sker för sig, och det finska skilt för sig. Den finska verksamheten ska inte heller skära bort det svenska.

Svenskan behöver också konsten

NG: Just nu händer det ofta att ansvarspersoner säger, du har rätt i din kritik av vår service men tyvärr kan jag inte svenska. Så vi måste se till att det finns folk som har den kompetens som behövs, skapa en grogrund för det helt enkelt. Det finns massor av kulturfolk som jobbar på finska för att de inte hittar arbete på svenska. Och man måste inte heller vara finlandssvensk för att jobba på svenska. Vi måste själva vara öppna och inkluderande på flera olika sätt.

NG: Det finns mer dynamik i grupper som har kontakter och samarbeten åt olika håll, och experimenterar. Det finns till exempel en stor teaterpublik som är finskspråkig, och som tycker att huvudsaken inte är språket utan att de får se bra teater. Inom dans kan det vara svårt att hitta pedagoger som leder publikprojekt på svenska. Museer och kulturhus kan ha svårt att hitta guider, verkstadsledare och publikarbetare som arbetar på svenska.

NG: Hur skapar man ett bra ekosystem, där det svenska fungerar hela vägen? Jag är språkvetare i grunden, intresserad av språkets faktiska användning och utveckling. Språket har också ett konstnärligt värde, och det vittrar sönder om man inte göder det med nya impulser, grogrunder och användningsområden.

Gku resurs för hela kommunen

NG: Grundläggande konstundervisning är som helhet en ganska dyr verksamhet, och främst är det föräldrar som själva har fått grundläggande konstundervisning som sätter sina barn där. Men frågan är om det

finns tillräcklig framtida finansiering för det, och hur man ska lösa frågan om avgifter.

NG: Men om det finns kompetent personal som arbetar med det omkringliggande samhället så kan den grundläggande konstundervisningen också bli ett paraply, ett resurscentrum för hela kommunen, som konstskolan i Borgå.

NG: Målet kan inte heller vara att alla barn ska placeras inom den grundläggande konstundervisningen. Samma problem finns inom idrotten, frågan är måste man alltid satsa allt?

NG: Det finns också en annan samhällstrend, nämligen att människor är otåligare idag. Ett barn kanske vill syssla några år med en hobby, och sedan koncentrera sig på något annat. Vuxna föredrar ofta att engagera sig i punktinsatser. På sikt är det en utmaning att binda upp sig för en lång tid. Kanske man borde hitta nya och mer flexibla verksamhetsmodeller.

Underrepresenterade grupper

NG: Det är svårt att etablera verksamhet för familjer från andra kulturer. De kan delta enstaka gånger, men för barn att komma till en regelbunden verksamhet under flera års tid är utmanande. Det verkar finnas en hög mental tröskel, och det krävs stor ansträngning att få igång ny verksamhet.

Pojkar är ofta underrepresenterade i konstverksamheter, men det finns vissa verksamheter som tilltalar dem.

NG: Arkitekturskolan Arkki når pojkar. Den verksamheten är jättepulär, och Arkki har också svenska grupper. Band- och hiphopskolor är ganska bra på att nå pojkar.

Petri Rostedt har varit med om att dela ut 900 000 euro till ny kultur, ungdomsverksamhet och idrott, enligt principen att varje barn ska kunna ha en hobby, vad det än är.

PR: Tio olika projekt fick pengar. Arja Tiili har ett dansprojekt som har gjort stora satsningar på att nå ut, det är hiphop för lågstadiekillar, mot mobbning, som heter Break the Fight. Projektet ska påverka i Nordsjö. Det är ett konstprojekt som också är ett socialt projekt, och de bygger också en vetenskaplig forskning kring det. Numera når projektet också många flickor.

PR: Den sortens satsningar vill man göra i Helsingfors, och dela ut pengarna på annorlunda sätt. Men det är lättare sagt än gjort att sätta igång ny verksamhet och nå ut till nya grupper. Vi har också beviljat andra specialanslag för utvecklingsprojekt inom konsten. Helsingforsmodellen (Helsingin malli) betyder att kulturinstitutioner driver projekt i andra delar av stan och verkar ”utanför väggarna”, gör saker i yterstaden och hittar nya målgrupper. Bland annat Stadsteatern, Nationalteatern, Zodiak, Teatermuseet, Klockriketeatern och Viirus har gjort olika sådana projekt. Och det finns en morot, man kan få lite nya pengar om man gör sådana projekt. Till att börja med hördes en del protester, men det har gett mycket resultat. Aktörerna har nått ut till icke-publiken, också till de unga.